

NATUURFEEST

GEZINSACTIVITEIT

ROND SPELEN IN DE NATUUR

INHOUD

INLEIDING	p.	5
<u>HOOFDSTUK 1: WAT JE MOET WETEN</u>	p.	6
1.1. Aanpak.....	p.	6
1.2. Waarom?.....	p.	6
1.3. Voor wie?.....	p.	6
1.4. Duur van de activiteit.....	p.	6
1.5. Gebruik van het draaiboek.....	p.	7
1.6. Tijdstip.....	p.	8
1.7. Locatie.....	p.	8
1.8. Organisatietips.....	p.	9
1.9. Uitnodiging.....	p.	9
1.10. Mogelijke samenwerking.....	p.	9
1.11. Subsidiekanalen.....	p.	10
1.12. Dankwoord.....	p.	10
<u>HOOFDSTUK 2: OPENING EN STARTOPDRACHT</u>	p.	11
2.1. Ontvangst en speluitleg.....	p.	11
2.2. Starter: avontuurlijk en natuurlijk groen in foto's (groepsopdracht).....	p.	11
<u>HOOFDSTUK 3: GEZINSPARCOURS 'SPEELNATUUR IN JE EIGEN TUIN'</u>	p.	13
3.1. Schets je eigen tuin.....	p.	14
3.2. Droom je tuin.....	p.	14
3.3. Op de praatstoel: ouders interviewen kinderen.....	p.	15
3.4. Zoek je lievelingsplekje.....	p.	15
3.5. Inspiratie: woordenhoop.....	p.	16
3.6. Maak een maquette van je tuin.....	p.	16
<u>HOOFDSTUK 4: NATUURBELEVING</u>	p.	17
4.1. Een zelfgemaakt blotevoetenpad.....	p.	17
4.2. Yoga voor kinderen in de natuur.....	p.	18
4.3. Eenvoudige doe-opdrachten die de zintuigen prikkelen.....	p.	22
4.4. Landart: maak een natuurlijk kunstwerk.....	p.	26
<u>HOOFDSTUK 5: KNUTSELEN MET DE NATUUR</u>	p.	28
5.1. Bouw een (wilgen)hut.....	p.	28
Alternatief: Een makkelijkere tipi bouwen.....	p.	29
5.2. Maak een graskrukje.....	p.	29
5.3. Knutselen met klein materiaal uit de natuur.....	p.	30
<u>HOOFDSTUK 6: HAPJES MET INGREDIËNTEN UIT DE NATUUR</u>	p.	31
Recept 1: Kruidenboter.....	p.	31
Recept 2: Kerstomaatjes met een blaadje basilicum en mozzarella.....	p.	31
Recept 3: Hapjes met kruidenkaas.....	p.	32
Recept 4: Kaasballetjes met radijs en bieslook.....	p.	32
Recept 5: Vanillemascarpone met viooltjes.....	p.	32

<u>HOOFDSTUK 7: WAT IS JOUW MENING? STELLINGENSPEL VOOR VOLWASSENEN</u>	p.	33
7.1. Methodieken.....	p.	33
7.2. Stellingen.....	p.	34
<u>HOOFDSTUK 8: FILMHOEK: AVONTUURLIJK EN NATUURLIJK GROEN IN BEELD</u>	p.	38
<u>HOOFDSTUK 9: MINQUIZ VOOR VOLWASSENEN</u>	p.	39
<u>HOOFDSTUK 10: VOORLEESHOEKJE</u>	p.	42
<u>HOOFDSTUK 11: NOG MEER SUGGESTIES</u>	p.	43
11.1. Plantenruilbeurs (najaar/voorjaar).....	p.	43
11.2. Snoeidemo (najaar/voorjaar).....	p.	43
11.3. Kliminitiatie.....	p.	44
<u>HOOFDSTUK 12: SLOTMOMENT</u>	p.	45
12.1. Briefkaartenactie: oproep voor meer speelnatuur in de gemeente.....	p.	45
12.2. Slotwoord en receptie.....	p.	46
12.3. Souvenirsuggesties.....	p.	46
<u>HOOFDSTUK 13: VOORBEELDEN VAN SPEELNATUUR</u>	p.	47
13.1. Provincie Antwerpen.....	p.	47
13.2. Provincie Limburg.....	p.	48
13.3. Provincie Oost-Vlaanderen.....	p.	49
13.4. Provincie Vlaams-Brabant.....	p.	50
13.5. Provincie West-Vlaanderen.....	p.	50
HOOFDSTUK 14: BIJLAGEN		
14.1. Bijlagen voor de organisatie van 'Natuurfeest'		
Bijlage 1. Voorbeelduitnodiging (tekst)		
Bijlage 2. Voorbeeld dagverloop		
Bijlage 3. Milieuvriendelijke organisatietips		
Bijlage 4. Voorbeeld persartikel		
Bijlage 5. Voorbeeldfoto's speelnatuur (starter)		
Bijlage 6. Voorbeeldbriefkaarten (briefkaartenactie)		
Bijlage 7. Achtergrondinfo over speelnatuur voor de bestuursleden		
14.2. Bijlagen voor de activiteiten van 'Natuurfeest'		
Bijlage 8a. Opdrachten (gezinsparcours)		
Bijlage 8b. Wensenlijsten (gezinsparcours)		
Bijlage 8c. Woordenhoop (gezinsparcours)		
Bijlage 9. Foto's kunstenaars (landart)		
Bijlage 10. Foto's kunstwerken van kinderen (landart)		
Bijlage 11. Antwoordformulieren (quiz)		
Bijlage 12a. Werkbeschrijving wilgenhut		
Bijlage 12b. Werkbeschrijving tipi		
Bijlage 12c. Werkbeschrijving graskrukje		
14.3. Infiches voor de deelnemers		
Bijlage 13. Infiche 'Ideeën voor speelnatuur in je eigen tuin'		
Bijlage 14. Infiche 'Wilde kruiden en eetbare bloemen'		
Bijlage 15. Infiche 'Boekensuggesties voor kinderen - thema: Natuurbeleving en tuin'		

---

1. INLEIDING

Kinderen en jongeren komen in hun directe omgeving steeds minder in aanraking met natuur. De mooiste herinneringen die volwassenen aan hun kindertijd hebben, zijn nochtans vaak de momenten waarop ze vrij in bos of natuur konden spelen. Bovendien blijkt uit onderzoek dat spelen in de natuur een positieve invloed heeft op de gezondheid, de creativiteit, het natuurbewustzijn...

Natuurfeest is de ideale gezinsactiviteit om de zin in natuur bij groot en klein aan te wakkeren. Via uiteenlopende denkopdrachten (quizjes, stellingen,...) en doe-activiteiten (knutselen, koken, spelen,...) ervaren gezinnen hoe leuk, uitdagend en belangrijk de natuur kan zijn. Bovendien gaan deelnemers naar huis met leuke ideeën voor een stukje speelnatuur in hun eigen tuin.

Met dit volledig uitgewerkte draaiboek is de basis gelegd voor een toffe gezinsactiviteit. We bieden een waaier aan mogelijkheden waaruit je vereniging, school ... zelf een selectie kan maken volgens haar mogelijkheden.

HOOFDSTUK 1: WAT JE MOET WETEN

1.1. AANPAK

'Natuurfeest' is een geheel van verschillende activiteiten rond natuurbeleving. In dit draaiboek vind je een hele reeks activiteiten waaruit je kunt putten om zelf een programma samen te stellen. De opdrachten zijn zeer gevarieerd, doe-opdrachten wisselen af met denkopdrachten. Als je voldoende activiteiten aanbiedt, kan ook elke deelnemer een persoonlijk programma samenstellen.

Sommige activiteiten kunnen in gezinsverband uitgevoerd worden, andere zijn enkel bedoeld voor ouders of enkel voor kinderen, nog andere zijn bedoeld om in groepsverband te doen. Ook wordt er een onderscheid gemaakt tussen activiteiten met of zonder begeleiding.

Een voorbeeld van programma vind je in [bijlage 4](#) (zie website). Dit programma is slechts een suggestie. Uiteraard kies je zelf welke workshops je laat doorgaan.

1.2. WAAROM?

- Om kinderen en volwassenen aan den lijve te laten ondervinden hoe leuk het kan zijn om in en met de natuur te spelen.
- Om volwassenen te sensibiliseren over het belang van buiten spelen voor de ontwikkeling van kinderen.
- Om volwassenen te motiveren en tips aan te reiken om in hun eigen tuin plaats te maken voor natuurlijk en avontuurlijk groen waarin hun (klein)kinderen kunnen ravotten. De activiteit reikt ideeën aan voor de aanleg van eenvoudig natuurlijk groen dat uitnodigt tot spelen.
- Om volwassenen handvaten aan te reiken om natuurbeleving en natuurfeest bij hun (klein)kinderen te stimuleren.
- Om actie te voeren in de gemeente om meer groene speelruimte te vragen voor kinderen.

1.3. VOOR WIE?

(Groot)ouders met hun (klein)kinderen (<12 jaar)

1.4. DUUR VAN DE ACTIVITEIT

Halve dag

1.5. GEBRUIK VAN HET DRAAIBOEK

Het draaiboek zit boordevol activiteiten, van eenvoudig tot moeilijker te organiseren. Als vereniging kies je zelf welke activiteiten je op het programma zet. Afhankelijk van je keuze zal de organisatie van 'Natuurfeest' meer of minder werk en tijd vragen.

We geven je hieronder alvast een overzicht van wat je in de verschillende hoofdstukken kunt vinden. Om een zicht te krijgen op de activiteiten waaruit je een keuze kunt maken, verwijzen we naar de inhoudstafel.

Hoofdstuk 1: Praktische en algemene info over de organisatie van 'Natuurfeest'.

Hoofdstuk 2: Hierin vind je een opdracht waarmee je 'Natuurfeest' best start. De opdracht geeft de deelnemers een beeld van wat we verstaan onder speelnatuur. Door de persoonlijke verhalen die tijdens de opdracht worden verteld, is deze opdracht voor de deelnemers ook een leuke kennismakingsactiviteit.

Hoofdstuk 3: In dit hoofdstuk vind je een gezinsparcours. Het is een geheel van opdrachten die in gezinsverband kunnen doorlopen worden. Gezinnen die kiezen voor dit parcours gaan naar huis met concrete tips en ideeën om in hun eigen tuin toe te passen. De opdrachten uit dit hoofdstuk vormen dus één geheel waarvan het niet de bedoeling is om ze apart aan te bieden. Gezinnen die voor dit parcours kiezen, houden wellicht weinig tijd over om deel te nemen aan andere activiteiten.

Tip: Wil je de organisatie beperkt houden, dan zou je er ook voor kunnen kiezen om enkel hoofdstuk 2 en 3 als activiteit aan te bieden. Hou er wel rekening mee dat dit niet de meest laagdrempelige activiteit is. Leuk is wel dat deelnemers echt nagedacht hebben over wat ze in hun eigen tuin willen en kunnen doen rond speelnatuur.

Hoofdstuk 4 t.e.m. 11: De overige hoofdstukken bevatten heel uiteenlopende opdrachten en acties waaruit je als bestuur kunt plukken om een gevarieerd aanbod aan activiteiten rond speelnatuur aan te bieden. De meeste activiteiten zijn voor het hele gezin. Sommige activiteiten zijn enkel voor ouders of enkel voor kinderen. Voor wie de activiteiten zijn bedoeld, lees je bij elke activiteit in een kadertje. Deelnemers dienen hier rekening mee te houden als ze hun persoonlijke programma samenstellen.

Hoofdstuk 12: Dit hoofdstuk bevat een uitgewerkte actie om je gemeente op een ludieke en eenvoudige manier aan te sporen meer aandacht te besteden aan speelnatuur. Het is een mooie afsluiter voor deze spelnamiddag. Het materiaal voor deze activiteit kun je gratis aanvragen.

Hoofdstuk 13: In dit hoofdstuk vind je (websites met) voorbeelden van speelnatuur waar je afdeling of individuele deelnemers inspiratie kunnen opdoen. Een uitstap naar een van de voorbeelden kan ook een manier zijn om gezinnen kennis te laten maken met speelnatuur en zin te doen krijgen om speelnatuurideeën te verwerken in hun eigen tuin.

Opgelet! Niet alle projecten zijn even grootschalig. De voorbeelden zijn dus niet meteen bedoeld voor een dagvullend programma.

Tip: Je kunt de voorbeelden van speelnatuur (of een deel ervan) - net als de infofiches - kopiëren om mee te geven aan de deelnemers.

Hoofdstuk 14: In dit hoofdstuk verzamelden we alle bijlagen.

- Bijlage 1 t.e.m. 7 hebben te maken met de organisatie van 'Natuurfeest'
- Bijlage 8 t.e.m. 11 heb je nodig bij sommige activiteiten
- Bijlage 12 t.e.m. 14 zijn infofiches. Ze bevatten info waarmee deelnemers thuis aan de slag kunnen gaan. Je kunt ze kopiëren en bij een passende activiteit leggen. Geïnteresseerde deelnemers kunnen één of meer fiches mee naar huis nemen.

Kadertjes en icoontjes

Bij elke opdracht geven we bovenaan in een kader volgende informatie:

Enkel voor kinderen / Enkel voor ouders / Voor het hele gezin / Met de hele groep
---

Met / zonder begeleiding

Vast tijdstip / Doorlopend

Met het icoontje 😊 geven we aan dat bepaalde opdrachten op een andere manier en eenvoudiger kunnen.

Voor bepaalde activiteiten heb je specifieke materialen nodig. Bij elke activiteit worden de benodigheden vermeld.

1.6. TIJDSTIP

'Natuurfeest' is uiteraard bedoeld als buitenactiviteit. Het beleven van de natuur en de omgeving staan immers centraal. Mooi weer is natuurlijk prettig, maar geen must. Spelen in de regen is trouwens ook een vorm van natuurbeleving.

Een namiddag is het meest geschikt, maar richt je je op jonge gezinnen waarvan de kinderen vaak nog een namiddagdutje doen, dan is een voormiddagactiviteit zeker ook te overwegen.

In de zomer(vakantie) kan een avondlijk tuinfeest ook veel charme hebben, zeker als je een vuurtje kunt stoken en een broodje of ander lekkers kunt bakken.

Bijna alle activiteiten kunnen in principe op elk moment van het jaar doorgaan. Voor het bouwen van de wilgenhut en de plantenruilbeurs, ben je echter afhankelijk van het plantseizoen (voorjaar of najaar). Maar geen nood, er zijn zeker voldoende andere leuke activiteiten om een programma te vullen buiten het plantseizoen.

1.7. LOCATIE

'Natuurfeest' kun je organiseren op verschillende plaatsen in je buurt.

Elementen die bij voorkeur aanwezig zijn op de gekozen locatie:

- Los materiaal (bladeren, takken, dennenappels...)
- (Klim)boom, wilde bloemen, aparte hoekjes, stukje wildernis...
- Overdekte ruimte/binnenruimte voor regenweer
- Toilet (terrein dicht bij een clublokaal, buurthuis...)
- Eventueel een zandbak
- ...

Suggesties:

- Tuin/erf van een van de leden waar gespeeld mag worden
- Openbaar park/speeltuin/groen plein
- Groene schoolspeelplaats
- Stukje speelzone (in natuurgebied of in bos). Voor een speelzone in jouw buurt zie website <http://www.natuurenbosspel.be/>
- Terreinen van de jeugdbeweging
- ...

1.8. ORGANISATIETIPS

- Hang op verschillende plaatsen op het terrein een programma op, zodat iedereen goed weet wanneer hij waar moet zijn.
- Voorzie zeker ook een plek waar je drank en/of een hapje kunt serveren. Als kinderen niet kunnen ophouden met spelen, genieten ouders dubbel van een babbel bij een drankje.
- Informeer zeker bij de gemeente of ze gratis materiaal ter beschikking stellen zoals tafels, stoelen, multimediamateriaal...

1.9. UITNODIGING

Een voorbeeldtekst voor een uitnodiging vind je in [bijlage 1](#). Deze uitnodiging kun je naar believen aanpassen. Personaliseer ze met een aangepaste tekst en een foto naar keuze.

Misschien heb je zelf leuke foto's van spelende kinderen in de natuur, of neem een kijkje in het ideeënkoffertje op www.springzaad.nl. Mits bronvermelding mag je hieruit putten. Voor foto's in hoge resolutie (van goede kwaliteit voor druk) neem je contact met info@springzaad.nl.

De uitnodiging kan ook gebruikt worden als basis voor een affiche om je activiteit te promoten.

Informatie die zeker niet mag ontbreken: voor wie, waar, wanneer, wat, waarom, prijs en inschrijvingswijze.

TIPS

- De deelnameprijs bepaal je zelf. Houd de prijs zo democratisch mogelijk. Maak eventueel een onderscheid tussen leden- en niet-ledenprijs.
- Moedig de deelnemers aan een milieuvriendelijk vervoermiddel te gebruiken.
- Moeten deelnemers voor een activiteit materiaal meebrengen van thuis, vermeld dit dan op de uitnodiging.
- Vraag om de uitnodiging/affiche op een zichtbare plaats omhoog te hangen (bv. etalage, raam...).

1.10. MOGELIJKE SAMENWERKING

Nodig ook zeker de milieudienst, cultuurdienst, burgemeester,... uit op dit feest. Hoe meer je hen betreft bij het gebeuren, hoe meer kans op ondersteuning. Het is alvast een eerste stap naar sensibilisatie van de gemeente voor meer natuurrijke en avontuurlijke natuur voor kinderen.

Afhankelijk van de grootsheid van je activiteit, kun je ook de pers uitnodigen. In de bijlagen op onze website vind je een voorbeeldartikel waarmee je de pers zonder al te veel moeite kunt aanschrijven. Stuur het artikel (aangepast aan jullie programma) naar de gemeente (gemeentebblad, gemeentelijke website, ophangen in gemeentehuis, bibliotheek...) en naar de lokale pers (bv. Zondagskrant, Streekkrant,...).

Het kan ook interessant zijn te polsen bij plaatselijke verenigingen om samen te werken. Denk aan Landelijke Gilden of de jeugdbeweging (als het op spelen aankomt, hebben ze ongetwijfeld nuttige ervaring). Maar ook afdelingen van JNM (Jeugdbond voor Natuur en Milieu), Velt (Vereniging voor ecologisch leven en tuinieren) of Natuurpunt zijn voor deze activiteit mogelijke partners. Hun kennis en expertise op vlak van natuur kan

---

zeker van pas kan komen.

1.12. DANKWOORD

Dit draaiboek kwam tot stand dankzij:

- Diane De Smet, Muriel Geldhof, Wouter Mertens en Hilde Van Lancker van de dienst NME van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse Overheid: <http://milieueducatie.lne.be>
- Lieve Herremans van de KVLV, die de activiteit opnam in het jaarprogramma 2011 www.kvlv.be
- Stichting Oase / Open Netwerk Springzaad. Meer info: info@stichtingoase.nl, info@springzaad.nl, www.springzaad.nl

---

HOOFDSTUK 2.

OPENING EN STARTOPDRACHT

2.1. ONTVANGST EN SPELUITLEG

- Verwelkom de deelnemers en licht kort de bedoeling van de dag toe (inspiratie vind je onder 1.1. Doel). Geef wat uitleg over het verloop van de activiteit.
- Vermeld ook dat er op verschillende plaatsen op het terrein programma's ophangen waarop de deelnemers kunnen zien wanneer ze waar worden verwacht.
- Er zijn activiteiten op vaste tijdstippen (met begeleiding) en doorlopende activiteiten (zonder begeleiding). De deelnemers mogen een keuze maken en een persoonlijk programma samenstellen.
- Geef zeker ook uitleg over het gezinsparcours. Voor gezinnen die écht in de eigen tuin aan de slag willen gaan met speelnatuur, is dit een zeer interessante activiteit. Veel tijd voor de andere activiteiten zal er voor hen echter niet meer overblijven.
- In [bijlage 6a](#) en [bijlage 6b](#) vind je een achtergrondtekst over avontuurlijk en natuurlijk groen en het belang ervan voor kinderen. Lees deze tekst ter voorbereiding van 'Natuurfeest' (zeker interessant voor de groepsopdracht).

2.2. STARTER: AVONTUURLIJK EN NATUURLIJK GROEN IN FOTO'S (GROEPSOPDRACHT)

Wat we bedoelen met avontuurlijk en natuurlijk groen is het makkelijkste uit te leggen door visuele voorbeelden te tonen. Foto's spreken voor zich en hopelijk geven ze zin naar meer.

PRAKTISCH

Voor de ganse groep (Als de groep te groot is, kun je de groep opsplitsen)

Met begeleiding

Vast tijdstip (startopdracht)

BEGELEIDING

Deze workshop vraagt begeleiding door één van de organisatoren die voor een grote groep kan spreken.

BENODIGDHEDEN

Pakket met voorbeeldfoto's van speelnatuur ([zie bijlage 5](#)). Misschien heb je zelf leuke foto's van spelende kinderen in de natuur, of neem een kijkje in het ideeënkoffertje op www.springzaad.nl. Mits bronvermelding mag je hieruit putten. Voor foto's in hoge resolutie (van goede kwaliteit voor druk) neem je contact met info@springzaad.nl.

-
- Touwtjes
  - Boom met lage takken, struik met stevige takken of takken in potten

AAN DE SLAG

STAP 1 (VOORBEREIDING)

Je legt de verschillende foto's verspreid op de grond.

STAP 2

Je vraagt iedereen in een kring rond de foto's te gaan staan. Je vraagt kinderen en volwassenen de foto's goed te bekijken en 1 foto uit te kiezen die hen het meeste aanspreekt. Redenen om een foto te kiezen, kunnen zijn: de foto roept herinneringen op, de foto wekt bepaalde gevoelens op, gewoon omdat de foto er leuk uitziet...

Je geeft de deelnemers hiervoor voldoende tijd, minimum 5 minuten. Deelnemers die dezelfde foto kiezen, gaan bij elkaar staan.

STAP 3

Je vraagt de deelnemers een groepje van 3 à 5 personen te vormen en aan elkaar te vertellen waarom ze de foto kozen. Je geeft de deelnemers hiervoor maximum 10 minuten.

Suggestie

Merk je dat de meeste gesprekken vroeger stilvallen, rond je vroeger af.

STAP 4

Vraag of er deelnemers bereid zijn om hun foto aan de groep te tonen en te vertellen waarom ze de foto kozen.

STAP 5

Om af te sluiten kun je de ganse groep enkele algemene vragen stellen zoals:

- Denken jullie dat kinderen nog zoveel buiten spelen als vroeger?
- Hoe zou het komen dat kinderen minder buiten spelen (in vergelijking met 20 jaar geleden spelen ze de helft minder buiten)?
- Zijn er voor kinderen nog wilde plekjes, braakliggende grond, vrije natuur...?
- Denken jullie dat ouder overbezorgd zijn t.o.v. onze kinderen?
- ...

Het beste is om je vragen af te stemmen op de verhalen die uit de groep komen.

STAP 6

De foto's zijn geperforeerd en worden door de deelnemers met een touwtje opgehangen in een (idee-)boom.

Heb je geen boom? Zet dan enkele takken van een krulwilg, hazelaar of andere boomsoort in een pot.

HOOFDSTUK 3. GEZINSPARCOURS

'SPEELNATUUR IN JE EIGEN TUIN'

Hoe je je eigen tuin kunt inrichten met natuurrijke en avontuurlijke (speel)elementen, hangt in de eerste plaats af van de wensen van je gezin. Met speelse opdrachten, komen gezinnen die deelnemen aan het gezinsparcours te weten wat zij en hun gezinsleden leuk vinden. Ze zoeken ook uit hoe ze deze elementen in hun eigen tuin kunnen realiseren.

Het gezinsparcours bestaat uit verschillende deelopdrachten. Het is de bedoeling deze deelopdrachten in de voorgestelde volgorde te doorlopen.

Infofiche 'Ideeën voor speelnatuur in je eigen tuin' ([bijlage 12a](#) - [12b](#) - [12c](#)) is een goede inspiratiebron voor gezinnen die het gezinsparcours hebben afgelegd en thuis meteen aan de slag willen gaan. Voorzie enkele kopies om mee te geven aan deze deelnemers.

PRAKTISCH

Voor het ganse gezin – gericht op gezinnen die in hun eigen tuin plaats willen maken voor een stukje speelnatuur
Zonder begeleiding, met uitzondering van de opdracht 'Een maquette van je tuin'
Vast tijdstip (duur: 1,5 à 2 uur)

BENODIGDHEDEN

Voor alle opdrachten van het gezinsparcours hebben de deelnemers een kopie nodig van de opdrachten ([bijlage 8a](#)). Voor bepaalde opdrachten is nog extra materiaal nodig, nl.:

- Opdracht 1: Papier en potlood
- Opdracht 2:
  - Schrijfgierief en wensenlijsten ([bijlage 8b](#)) voor alle deelnemers aan het gezinsparcours.
  - Eventueel een kleine verkleedkoffer. Laat de ouders zichzelf 'inkleden'. Met een pet en een microfoon zijn ze snel omgetoverd in een 'echte' reporter. Dat maakt het voor de kinderen meteen veel leuker.
- Opdracht 5: Schrijfgierief + per gezin 1 kopie van 'Woordenhoop' ([bijlage 8c](#))
- Opdracht 6:
  - Natuurlijke en kosteloze materialen om een maquette te maken. Denk aan afvalmateriaal (karton, satéstokjes, piepschuim...), natuurlijke materialen (zand, klei, steentjes...) en oud speelgoed (miniatuurmodellen van huizen, auto's, poppetjes, karton...)
  - Groot karton voor plattegrond (1 per gezin)
  - Lijm en schaar
  - Ideaal als deze opdracht kan doorgaan in een zandbak.
  - Begeleider om uitleg te geven, het materiaal aan te reiken en te verzamelen na gebruik, om (eventueel) foto's te maken van het resultaat.

Tip: Leg al het materiaal klaar en zorg ervoor dat er voldoende ruimte is om de verschillende maquettes tentoon te stellen. Zorg er ook voor dat het materiaal niet teveel voor het grijpen ligt voor de kinderen.

3.1. SCHETS JE EIGEN TUIN

Het is de bedoeling dat jullie gezin na het voltooien van het gezinsparcours met concrete en haalbare ideeën voor jullie eigen tuin naar huis gaan. Daarom starten we met de beginsituatie van jullie tuin. Hoe ziet jullie tuin er nu uit?

Maak een schets van je tuin nu.

Duid het Noorden aan.

Teken ook elementen zoals het huis, het tuinhuis, de vijver, de bomen...

3.2. DROOM JE TUIN

Bij het ontwerpen van een tuin start je nogal makkelijk vanuit de wensen, ideeën die te maken hebben met het soort planten, bomen... Met de wensenlijst starten we vanuit jullie persoonlijke behoeften, hoe willen jullie als gezin in jullie tuin leven?

Elk gezinslid kruist aan wat hij/zij belangrijk vindt.

Elk gezinslid vertelt aan de anderen wat hij/zij heeft aangekruist.

Bespreek de resultaten samen. Zijn er ideeën die elkaar overlappen? Welke ideeën verbazen je? Waarvoor is er in jullie tuin al iets voorzien? ...

Wensenlijst voor volwassenen	Wensenlijst voor kinderen
☐ in de tuin werken	☐ klimmen in de bomen
☐ ontspannen	☐ luieren
☐ buiten eten 's morgens	☐ een plaatsje waar ik alleen kan zijn
☐ buiten eten 's middags	☐ bloemetjes plukken
☐ buiten eten 's avonds	☐ hutten bouwen
☐ ontspannen en luieren	☐ beestjes kijken
☐ tuinfeestjes geven	☐ diertjes verzorgen
☐ genieten van de natuur en de beestjes	☐ spelen
☐ kijken naar de tuin als een schilderij	☐ knutselen met takken, bladeren, stenen
☐ bloemen plukken voor een bloemstuk	☐ vlinders
☐ koken/barbecueën in de tuin	☐ vogels
☐ kampvuurtje	☐ water om mee te spelen
☐ kinderen laten spelen	☐ plassen om in te springen
☐ eten uit de tuin	☐ klimmen en klauteren
☐ badmintonnen	☐ eten plukken in de tuin
☐ ...	☐ fietsen in de tuin
	☐ voetballen
	☐ tuinieren
	☐ je verstoppen
	☐ een uitkijkpost
	☐ iets kunnen bouwen
	☐ ...

3.3. OP DE PRAATSTOEL: OUDERS INTERVIEWEN KINDEREN

Ga met zijn allen naar de ideeënboom.

Ouders lezen de interviewtips en voorbeeldvragen, kinderen bekijken nog eens de foto's in de ideeënboom.

De ouders stellen vragen aan hun kinderen en noteren kort hun wensen en ideeën.

De interviewers kunnen gebruik maken van de verkleedkleden en attributen die klaar liggen.

Interviewtips

- Laat je kinderen zoveel mogelijk aan het woord. Vermijd dat je hun fantasie inperkt door voorwaarden op te leggen, hinderpalen aan te halen... Laat ze maar een beetje dromen.
- Vermijd in elk geval de vraag: "Welke dingen wil je in de tuin?". Deze vraag lokt onrealistische antwoorden uit zoals een zwembad, een voetbalveld...
- Laat het interview niet te lang duren, anders haakt je kind af.
- Zorg ervoor dat al je kinderen voldoende aan bod komen.

Voorbeeldvragen

- Speel je graag buiten? Waarom wel/niet?
- Op welke plaats speel je graag buiten (jeugdbeweging, school, tuin...)? Waarom? Welk spel speel je dan?
- Welk spel speel je graag buiten? Hoe verloopt dat dan precies? Kun je die spelletjes nu in onze tuin spelen? Indien niet, waaraan ligt dat?
- Welke foto's vind je leuk? Welke foto's vind je niet leuk? Waarom?
- Welke elementen op de foto's zou je kiezen voor jouw droomtuin?
- ...

Uiteraard mag je als ouder extra vragen stellen.

3.4. ZOEK JE LIEVELINGSPLEKJE

Iedereen van het gezin bekijkt de locatie en zoekt een lievelingsplekje.

Toon aan de anderen je lievelingsplekje.

Bespreek samen volgende vragen:

- Waarom is deze plek leuk?
- Waarvoor zou je dit plekje kunnen gebruiken?
- Welk gevoel geeft dit plekje je?
- Wat vinden anderen van het gekozen plekje?
- Is er ruimte in onze tuin om zo'n plekje te creëren? En hoe?
- ...

Noteer nieuwe wensen en ideeën voor jullie eigen tuin.

3.5. WOORDENHOOP

In [bijlage 8c](#) vind je een hoop woorden (zie ook hieronder).

Omcirkel samen de woorden die jullie het meeste aanspreken.

Eventueel kan een van de ouders of kinderen de woorden voorlezen zodat ook kleine kinderen mee kunnen kiezen.

Bespreek kort.

Noteer nieuwe wensen en ideeën voor je eigen tuin.

WOORDENHOOP

insectenhotel - klimboom - moestuin - grashelling - (mozaïek)fontein - regenwaterpomp - wilgenhut - rietveld - tunnel - ondergrondse hut - buitenwerkplaats - totempaal - eetbare vruchten - podium - doolhof - ligweide - blotevoetengras - windklankspel - schelpenpad - boomgaard - kruidentuintje - modderpoel - muziekinstrumenten - gevelperkje - springsloot - vlottenvijver - hoop takken voor hutten - bankje - vlechthek - bloemenweide - konijnenhok - hooiberg - takkentrapoline - houtdrumstel - kikkerpoel - regenplassen - slingertouw - boom-tot-boom-touw - schuilplek - tuinslangdouche - zitboomstronken - plateau - put - autobandschommel - klimpaal - eigen lapje grond - houtsnippers - uitkijkpost - watergeul - boomhut - papierbootje - brugboom - wormenpotje - bonentent - vuurplaats - broodoven - composthoop - egelhuisje - watertrog - boomreus - wilgentunnel - boomxylofoon - wilgenhut - windgong - amfitheatertje - balanceerboom - wind/watermolen - snoeplanten - grasveld - zithoekje met kleine tafel en stoeltjes - rustplaats - kunstwerkje - heksentuin - kaboutertuin - bladerhoop - takkenladder - zwerfhout - drinkfontein - kippenren - stapstenen - knikkerheuvel - crossbaan - vlechthaag - notenboom - theekruidentuin - geurplanten - frambozenhaag - bloemenkrans - kriekenbos - kampvuur - grote oude boom - geurplanten - huttenkamp - bramenheuvel - open plek - rotsblokken - brandneteltuin - vogelnestkastje - kastanjeboom - hazelnootjes - modderpoel - huisdieren - genesplanten - hangmat - fruitbomen - takkensofa ...

3.6. MAAK EEN MAQUETTE VAN JE TUIN

Maak samen een maquette van jullie (nieuwe) eigen tuin.

Als basis gebruik je de schets uit de eerste opdracht .

Eventueel herhaal je nog eens kort de ideeën en wensen die uit de verschillende deelopdrachten naar voor kwamen.

Geef ruimte voor discussie en confrontatie, het uitwisselen van ideeën staat centraal.

Het denkproces gebeurt in relatie tot het materiaal. Jullie kunnen situaties uittesten, veranderen, opnieuw uitproberen...

De maquette mag je na afloop mee naar huis nemen.

HOOFDSTUK 4. NATUURBELEVING

4.1. EEN ZELFGEMAAKT BLOTEVOETENPAD

Bron afbeelding: <http://hetzonnetje.wordpress.com/2008/07/08/blote-voeten-in-de-jungle/>

Naast mond en handen zijn onze voetzolen ook belangrijk voor onze tastzin. Blootsvoets lopen betekent voor de meesten onder ons een heel nieuwe en prettige ervaring. Bovendien is het gezond. Regelmatig blootsvoets lopen op verschillende ondergronden stimuleert bijvoorbeeld het hart en de bloedsomloop, het regelt de bloeddruk, het is goed voor de coördinatie, het verstevigt de rugspieren en bevordert de darmwerking, het contact met de aarde werkt ontspannend en opwekkend voor de geest...

PRAKTISCH

Voor het ganse gezin
Zonder begeleiding
Doorlopend

BENODIGDHEDEN

- Verschillende ondergronden die je in de natuur of in de tuin vindt: bosgrond, kiezel, houtskool, zand, boomschors, droge aarde, water, modder, bladeren, klei, eikels, dennennaalden, takken, sparren, (nat, droog, hoog, laag) gras, houtsnippers...
Tip: Klei, zand, kiezel... kun je ook in de winkel kopen (bouwmarkt, de doe-het-zelfzaak...).
- Afhankelijk van de mogelijkheden kun je werken met een gegraven greppel (eventueel de greppel voor de wilgenhut – zie verder), een plastic zeil of teiltjes.
- Handdoeken, teiltjes met water en zeep.

AAN DE SLAG

STAP 1 (VOORBEREIDING)

Maak het blotevoetenpad op voorhand klaar.

Het makkelijkste werk je met teiltjes.

Zet een tiental teiltjes op een rij met een tussenafstand van ongeveer 1 meter zodat er ruimte is voor een tussenstap. Vul de teiltjes met verschillende natuurlijke materialen (zie benodigdheden). Zorg ervoor dat je voldoende varieert in de soorten ondergrond van de teiltjes die achter elkaar komen. Wissel af zacht af met hard, nat met droog...

Zet ook teiltjes met water, zeep en handdoek(en) klaar zodat de deelnemers aan het einde van het pad hun voeten kunnen wassen.

Tip: Gaat je 'Natuurfeest' door op een openbaar terrein, dan kun je mits het akkoord van de gemeente een geul uitgraven. In dat geval kan het blotevoetenpad ook na deze activiteit nog enkele weken blijven bestaan. Vraag aan de gemeente of zij bereid zijn ondersteuning te bieden bij de aanleg van het blotevoetenpad. Volgende taken kan de gemeente op zich nemen:

- het verwijderen van de graszoden op de plaats waar het blotevoetenpad wordt aangelegd
- het aanleveren van verschillende natuurlijke materialen zoals houtsnippers, aarde...
- het terug dichten van het blotevoetenpad met de graszoden.

STAP 2

De deelnemers doen hun schoenen en kousen uit en wandelen om beurt door de verschillende teiltjes. Laat de voeten maar kriebelen, tintelen en steken...

Tip: Je kunt de deelnemers ook geblinddoekt de verschillende ondergronden laten doorlopen en hen laten raden welke materie het is.

STAP 3

De deelnemers wassen hun voeten en doen hun schoenen weer aan.

Tip: Een kruidenvoetbad of massage achteraf zal zeker ook geapprecieerd worden!

BLOTEVOETENPADEN IN VLAANDEREN

Een route van bijna 2 km in de Lieteberg, Park Hoge Kempen, Zutendaal: <http://www.lieteberg.be/blotevoetenpad/blotevoetenpad.htm>

Een 150 m pad in de Galgebossen, Vlamertinge, West-Vlaanderen: <http://www.natuurenbos.be/nl-BE/Domeinen/West-Vlaanderen/Galgebossen.aspx#leesmeer>

4.2. YOGA VOOR KINDEREN IN DE NATUUR

Uit onderzoek blijkt dat buitenspelen bij kinderen de lichamelijke gezondheid bevordert. Voor het oefenen van motorische vaardigheden zijn buiten meer mogelijkheden dan binnen. Er is meer ruimte en variatie (hoogteverschillen, verschillende materialen...) en kinderen hebben er meer gelegenheid om hun grenzen te verkennen, te accepteren en te verleggen. Ook blijkt uit onderzoek dat bij kinderen tot 13 jaar de relatie tussen groen en gezondheid sterker is dan bij andere leeftijdsgroepen. Kinderen die in een groene omgeving opgroeien, hebben minder last van duizeligheid, ernstige darmklachten en depressie. Omdat een groene omgeving ook de impact van stressvolle gebeurtenissen op de gezondheid vermindert, kozen we voor yogaoefeningen in het groen.

Yoga werkt rustgevend, ook bij kinderen. Yoga in de natuur krijgt nog een extra dimensie. Neem de proef op de som!

PRAKTISCH

Voor het ganse gezin
Met begeleiding
Vast tijdstip

LOCATIE

- Bij voorkeur op een grasveld.
- Omdat de concentratie van de deelnemers bij deze oefening belangrijk is, kies je voor een rustig plekje, liefst afgesloten.

BEGELEIDING

Begeleider geeft met zachte, rustige stem de verschillende yogaoefeningen.

BENODIGDHEDEN

- Eventueel voorzie je rustgevende muziek (denk dan ook aan een installatie), maar de rust van de natuur kan zeker ook dienst doen als begeleidend geluid.
- Eventueel matjes.

AAN DE SLAG

STAP 1

Vraag volwassenen en kinderen zich te verspreiden en zo stil mogelijk te zijn (met kinderen niet altijd evident). Stoor je niet aan de kinderen die niet meedoen.

Tip: Doe je de oefeningen op het gras, vraag de deelnemers dan om op blote voeten mee te doen.

STAP 2

Vraag de deelnemers in te ademen bij het aannemen van de houding, uit te ademen aan het eind van de houding en tijdens de hele uitvoering gelijkmatig door te blijven ademen.

STAP 3

Begin met een lopende meditatie in de natuur (duur: minstens 2 minuten).

Maak een wandeling waarbij de armen losjes naar voren en naar achteren zwaaien: de rechterarm zwaait tegelijk met de linkervoet naar voren en de linkerarm met de rechervoet. Concentreer je tijdens het wandelen op gelijkmatig in- en uitademen.

Voorbeeld: tel 1: adem in; tel 2: adem uit; tel 3: adem in, ga rustig door met tellen...

Strek tot slot je armen boven je hoofd en laat ze weer zakken tot naast het lichaam.

STAP 4

Doe daarna de zittende meditatie (duur: 2 tot 10 minuten).

Zit met gekruiste benen en een rechte rug. Sluit je ogen, vouw je handen ineen en laat ze in je schoot rusten. Sluit je ogen. Adem rustig en gelijkmatig in en uit. Tel in stilte iedere inademing en iedere uitademing. Begin met een inademing op 1 en eindig met een uitademing op 50 (of een ander even getal).

Voorbeeld: tel 1: adem in; tel 2: adem uit; tel 3: adem in, ga rustig door met tellen...

Tot slot adem je voor de laatste keer diep in en laat je je adem langzaam weer uitstromen: open je ogen, sta op en rek je uit.

STAP 5

Doe nog enkele dierendansen voor. Kinderen vinden het meestal leuk omdat het aansluit bij hun fantasiewereld.

Slang

Stel je voor dat je een slang bent die rustig in zijn holletje ligt. Je hoort het geluid boven de grond. Luister maar goed naar de geluiden om je heen. Je komt langzaam met je hoofd omhoog om te kijken wat er aan de hand is. Met een sissend geluid kom je naar buiten, liggend op je buik. Je strekt je bovenlichaam omhoog en steunt op je armen. Kijk links en rechts over je schouders.

Hond

De slang verandert in een hond. Breng je billen omhoog, strek je benen. Kom in de hondhouding door op handen en voeten te staan en kijk zoveel mogelijk tussen je handen naar je navel.

Kikker

De hond wordt een kikker door naar je handen toe te springen. Spring een aantal keer in een snel tempo als een kikker omhoog.

Muis

Ga op je knieën zitten en strek je armen naar achteren langs je lichaam. Je zit nu in de muishouding. Leg je voorhoofd op de grond en sluit je ogen. Je bent nu een muisje dat uitrust in zijn holletje.

Boom

Je komt langzaam omhoog en verandert in een boom. Je armen komen eerst omhoog, dan je lichaam, je strekt je benen en tot slot hef je je hoofd op. Je staat nu rechtop. Zet je gewicht op je linkerbeen en zet je rechtervoet aan de binnenkant van je linkerbeen. Blijf even stevig staan als een boom. Doe de oefening opnieuw en wissel op het eind van been.

STAP 6

Om de yogasessie af te sluiten, kun je nog een liggende meditatie doen (duur: 2 tot 10 minuten).

Tip: zeker voor deze oefening is het fijn om onder een boom te liggen en te kijken naar de boomkruin, de bladeren, de voorbijglijdende wolken...

- Ga liggen op een zachte ondergrond, strek je uit en ontspan je armen en benen. Sluit je ogen en laat je lichaam slap worden alsof je op een warm strand ligt.
- Geniet van het ontspannen gevoel in je lijf dat daar zo slap ligt. Voel je lekker op je gemak in je stilliggende lichaam.
- Adem rustig en gelijkmatig in en uit. Vraag de kinderen te beschrijven wat ze zien in de bomen, welke figuren ze zien in de wolken...
- Na enige tijd kom je weer terug in je alledaagse activiteiten door eens diep in te ademen. Open je ogen, strek je armen en benen en kom langzaam rechtop zitten.

MEER INFO

Over het verband tussen groen en gezondheid:

- http://www.gezondheid.be/INDEX.cfm?fuseaction=art&art_id=6860
- <http://www.groenendestad.nl/>

Over kinderyoga:

- <http://www.innemed.org/yoga-avontuur%20voor%kinderen.html>
- <http://www.xc4all.nl/~sustan/klappen.html>

Alternatief 1: Natuurpantomime.

Voor het ganse gezin
Met begeleiding
Vast tijdstip

Alle spelers liggen op de grond. Ze zijn de zaden van planten, bloemen of bomen. Een spelbegeleider vertelt een verhaal over hoe het zaad ontkiemt en uitgroeit tot een rijzige plant of een grote boom. De spelers beelden dit verhaal uit zonder spraak. Ze gebruiken alleen hun handen, mimiek en lichaamstaal.

“Maak je zo klein als een zaadje. De hele winter lang slaap je al onder een deken van grond en bladeren. Nu maakt de voorjaarszon je wakker. Wat krijg je het warm onder die dikke laag van grond en bladeren! Je zoekt een uitweg. Je wilt graag weg uit die warme grond. Je groeit en groeit tot je eindelijk de zon ziet. Wat voelen de zonnestralen heerlijk op je stengel en blaadjes! Je groeit nog verder en wordt groter en groter. Je vormt ook zijarmen om nog meer van de zon te kunnen genieten. Na een tijdje komen er ook knoppen aan je zijarmen (maak vuisten). Langzaam komen de knoppen uit en verschijnen er kleine blaadjes (open je vuisten). De blaadjes worden groter. De wind speelt met je bladeren. Wat kriebelt dat! Soms blaast de wind zacht, maar soms ook erg hard. Het stormt. Je stengel en zij-armen buigen voorover, naar achteren en naar opzij. Gelukkig gaat de storm snel over en kunnen je bladeren weer stil hangen ...”

Alternatief 2: Bewegen als een dier

Voor het ganse gezin
Met begeleiding
Vast tijdstip

Een speler beweegt als een bepaald dier of maakt het geluid van een dier. De andere spelers raden welk dier het is.

Uit: 'Buitenbenen' geschreven door Inverde en met steun van de Vlaamse Overheid

4.3. EENVOUDIGE DOEOPDRACHTEN DIE DE ZINTUIGEN PRIKKELEN

PRAKTISCH

Voor het ganse gezin
Zonder begeleiding
Doorlopend

BENODIGDHEDEN

- Opdrachten: Zet de opdrachten op kaartjes/fiches, plastificeer eventueel en verspreid ze over het terrein. Zo kunnen de deelnemers de opdrachten zelfstandig en doorlopend uitvoeren.
- De meeste opdrachten vragen geen of weinig materiaal. Als er materiaal nodig is, wordt dat bij de opdracht vermeld.

Tip: Dit zijn geen individuele opdrachten. Het leukste is om de opdrachten met enkele mensen samen te doen.

AAN DE SLAG

KLIK KLAK KODAK (KIJKEN)

Dit is een opdracht met minimum 2 personen.

Geen benodigdheden.

De ene persoon speelt de fotograaf, de andere het fototoestel. De fotograaf staat achter 'zijn fototoestel' en legt zijn handen voor de ogen van deze persoon. De fotograaf zoekt een mooi beeld op de locatie en zorgt dat zijn 'fototoestel' goed staat. Dan neemt hij zijn foto. Hij doet dit door slechts enkele seconden de handen van de ogen te verwijderen 'klik klak'. Vraag daarna aan 'het fototoestel' wat hij van de foto vond, wat hij allemaal zag... Speel met perspectief (boven, onder), afstand (micro, macro).

DE REGENBOOG (KIJKEN)

Geen benodigdheden.

Onlangs is de regenboog uit elkaar gespat. Alle stukjes zijn in de natuur terecht gekomen. Gelukkig hebben we ze kunnen opvangen. Ga op zoek naar 15 verschillende tinten groen in de natuur.

DE VIER WINDSTREKEN (KIJKEN)

Dit is een opdracht met 4 à 6 personen.

Geen benodigdheden.

Vier deelnemers gaan met de rug tegen elkaar staan, ze kijken dus in minimum 4 verschillende richtingen. Om beurt en in wijzerzin noemt elk iets op uit de dichte of verre omgeving. Er mag niets herhaald worden. Wanneer iemand uitvalt omwille van herhaling of doordat hij niks meer (of te traag) kan opnoemen, dan wordt deze persoon vervangen door iemand anders uit de groep.

SCHILDER DE NATUUR (KIJKEN)

Benodigdheden: papier of karton en natuurlijke materialen.

Schilderen in de natuur is leuk. Helaas is er geen verf. Maak een mooi natuurschilderij door met blaadjes, bloemen en aarde te wrijven.

KNUFFELBOOMPJES (VOELEN)

Dit is een opdracht met minimum 2 personen.

Benodigdheden: blinddoek en bomen.

Eén van de deelnemers wordt geblinddoekt. Een niet geblinddoekte persoon leidt de geblinddoekte persoon naar een boom. De geblinddoekte betast de boom grondig. Daarna ga je samen terug naar de startplaats en mag de blinddoek af. De 'voeler' zoekt nu welke boom hij/zij gevoeld heeft. Daarna draai je de rollen om. Achteraf bespreken de deelnemers waar ze op letten als ze aan de boom voelden. Om deze opdracht nog wat moeilijker te maken, kunnen de deelnemers ook een aantal keer rond hun as draaien. Laat de voeler steeds zijn/haar handen vooruit steken om ongelukken te voorkomen.

RARARA (VOELEN)

Dit is een opdracht met minimum 2 personen.

Benodigdheden: niet doorzichtige zak of kartonnen doos.

Een of verschillende deelnemers zoeken op de grond verschillende losliggende dingetjes uit de natuur. De andere(n) mogen niet kijken. Alle spulletjes worden in een voeldoos / zak gestopt. Degene(n) die niet mochten kijken, mogen nu voelen en raden wat er in de doos / zak zit verstopt.

BLIND PROEVEN (PROEVEN)

Dit is een opdracht met minimum 2 personen.

Benodigdheden: lepels, blinddoeken, (natuurlijke) ingrediënten zoals honing, aalbes, appel, eetbare bloem, schapenkaas, vlierbessensiroop...

Een aantal van de deelnemers is geblinddoekt. De andere deelnemers reiken de proevertjes aan. De geblinddoekte deelnemers raden wat ze te proeven krijgen.

HELP IK STA IN BRAND (PROEVEN)

Benodigdheden: brandnetels.

Strijk met je hand van onder naar boven tegen een brandnetel. Waarom word je niet geneteld? De netelhaardjes staan zo ingeplant dat ze enkel langs de bovenzijde prikken. Pluk de top van een jonge brandnetel, wrijf die eerst goed stuk en proef. Wie te snel is, prikt zijn tong.

GELUIDSPOREN (HOREN)

Dit is een opdracht met een klein groepje (ongeveer 6 personen).

Benodigdheden: fluitje (of zelf geluid maken bijvoorbeeld met grassprietje), blinddoeken.

De deelnemers verspreiden zich over het terrein tot op een bepaalde plaats waar ze blijven staan (niet te ver van elkaar). Deze deelnemers krijgen een blinddoek om. Een deelnemer wordt niet geblinddoekt en krijgt de rol van begeleider. Deze begeleider zoekt zich in stilte een plaatsje op het terrein en krijgt een fluitje. Geregeld blaast de begeleider op het fluitje. De geblinddoekte deelnemers moeten zo snel mogelijk tot bij de persoon met het fluitje geraken en aantikken.

Tip: Eventueel kun je de groep in twee verdelen. De andere groep kan observeren. Het is interessant om te zien hoe moeilijk het is om een geluid te lokaliseren met je oren. Ook kan de observerende groep tussenkomen mochten er botsingen gebeuren.

HET ORKEST OP ZIJN BEST (HOREN)

Dit is een opdracht met een klein groepje (ongeveer 6 personen).

Geen benodigdheden.

Een deelnemer krijgt de rol van dirigent. De andere deelnemers zoeken iets in de omgeving waarmee ze geluid kunnen maken. Daarmee komen ze terug in de kring staan. Elke muzikant speelt om beurt op zijn instrument. Wie hetzelfde soort muziek maakt, gaat bij de ander staan. De dirigent staat in het midden. Hij geeft met zijn dirigerestokje aan wie geluid mag maken en vraagt applaus op het einde van het muziekstuk.

POESIEMIAUW (HOREN)

Dit is een opdracht met een klein groepje (ongeveer 6 personen).

Benodigdheden: blinddoek

Maak een kring. Eén iemand staat geblinddoekt in het midden en is de muis. De overigen zetten zich even buiten de kring neer en maken het muisstil. Iemand duidt een poes aan die naar de muis toe sluipt. Hoe sluipen poezen? Ze richten hun blik recht vooruit, ze kijken niet naar de bodem, ze fixeren de prooi, ze bewegen traag, door de knieën zakkend... Als de muis iets hoort en ze wijst in de juiste richting, dan moet de poes stoppen en blijven staan. Een nieuwe poes wordt aangeduid. Er sluipt dus telkens maar één poes tegelijk. Welke poes vangt (=geraakt het dichtst bij) de muis?

Je zult merken dat de poes die vlak achter de muis staat, vaak de winnaar wordt. Onze oren zijn immers naar voor gericht.

HERKEN JE EIGEN GEUR (RUIKEN)

Dit is een opdracht met minimum 2 personen.

Benodigdheden: kruiden, blinddoek

Blinddoek iemand en laat deze persoon aan een van de kruiden ruiken. Nadien, zonder blinddoek, zoekt de geblinddoekte persoon hetzelfde kruid terug. Ruik ook eens aan de schors van diverse (levende) boomsoorten. Geuren ze verschillend?

NATUURPETANQUE

Geen benodigdheden.

Speel petanque met stenen, kastanjes, eikels... Gebruik voor de startlijn een streepje bladeren, stokjes...

TAKJESTONEEL

Geen benodigdheden.

Iedereen zoekt een takje. Eenmaal terug in de kring maak je om beurt met het takje een bepaalde beweging. De anderen raden welk voorwerp het takje geworden is, bv. vork, tandenborstel, naald...

NATUURPOËZIE

Benodigdheden: pen, papier

Een haiku is een weergave van een zintuiglijke ervaring. Een haiku is geschreven in de tegenwoordige tijd, bestaat uit drie regels en zeventien lettergrepen, de eerste regel telt vijf lettergrepen, de tweede regel telt er zeven en de derde regel telt er vijf.

Bijvoorbeeld:

In weelderig gras
staan breekbaar, geel in de zin,
vier mooie viooltjes

☺ **Maar je kunt het ook eenvoudiger doen door een rijmpje te maken, leuke woorden samen te voegen...**

4.4. LANDART: MAAK EEN NATUURLIJK KUNSTWERK

Landart is een vergankelijke vorm van kunst. Met dingen die je in de natuur vindt (zoals zand, kiezels en stenen), maak je kunstwerkjes ter plekke. De kunstenaar verandert iets aan de omgeving waardoor een kunstwerk ontstaat. De kunstwerken kan je niet meenemen, ze vergaan of worden één met de natuur.

In [bijlage 10](#) 'Foto's kunstwerken van kinderen' vind je foto's van voorbeelden van landart gemaakt door kinderen. Ze geven een idee van wat landart zoal kan worden.

In [bijlage 9](#) 'Foto's kunstenaars' vind je enkele voorbeelden van landartkunstwerken of variatie op deze kunstvorm. Eventueel kun je deze foto's ook tonen aan de deelnemers.

Je ziet onder andere werk van Andy Goldsworthy (klassieke landart) en van Christo en Jeanne Claude (varianten op klassieke landart: zij pakken iets in, en veranderen zo iets aan de omgeving bv. een rotsige kuststrook)

PRAKTISCH

Alles is mogelijk (kinderen, ouders, ganse gezin, groep)
Met begeleiding
Vast tijdstip

LOCATIE

Deze workshop kan overal doorgaan (in de natuur, het bos, een weg...) op voorwaarde dat er 'los' natuurlijk materiaal (bladeren, keien, stenen, zand ...) te vinden is. Zorg dat je voldoende ruimte hebt voor de verschillende kunstwerken. De kunstwerken blijven ter plaatse, ze kunnen niet mee naar huis worden genomen.

Tip: Als je de kunstwerken langs een weg of bosrand opstelt, kunnen voorbijgangers meegenieten.

BEGELEIDING

De workshop vraagt begeleiding voor de uiteenzetting van de workshop. Uiteraard kan de begeleider de kunstwerken ook vereeuwigen op foto.

Tip: Zoek voor de begeleiding van deze workshop een kunstenaar om mee te helpen. Doe daarvoor navraag in de school, bij de kunstacademie of bij een lokale kunstenaar.

BENODIGDHEDEN

- De deelnemers moeten ter plekke zelf op zoek gaan naar benodigdheden (bladeren, keien, stenen, zand, stokken, bloemen, grassen, fruit, noten, sparren...).
- Fototoestel
- Eventueel papier en potloden

AAN DE SLAG

STAP 1

Geef zeer kort uitleg over landart (zie hierboven + stap 2).

STAP 2

Leg de opdracht uit.

Elk gezinslid kan individueel aan de slag gaan, maar gezinnen of groepjes kunnen ook samen iets maken en een gezamenlijk thema kiezen.

Beperk de info die je geeft tot volgende informatie zodat je de creativiteit en ideeën van de deelnemers zo weinig mogelijk stuurt:

- Vraag de deelnemers te werken met verschillende kleuren en vormen (spiraal, lijnen, cirkels, betege-

---

ling, driehoeken, vierkanten, concentrische cirkels ...), diverse materialen, herhalingen, stapelen, een omkadering...

- Toon enkele voorbeelden door bijvoorbeeld enkele bladeren met verschillende kleuren in een leuke vorm op het gras leggen.
- Geef mee dat het niet de bedoeling is om een figuur te maken (dus geen huis, zon, auto...).
- Toon geen foto's van voorbeelden.

STAP 3

De deelnemers kunnen hun kunstwerk eerst op papier voorbereiden, maar meteen beginnen is zeker ook toegestaan.

STAP 4

De deelnemers zoeken hun materiaal bijeen in de omgeving. Dat kan van alles zijn. Met dit materiaal gaan ze aan de slag.

STAP 5

De deelnemers geven hun kunstwerk een naam en beschrijven aan de anderen kort waarom ze voor deze naam kozen.

Voor de deelnemers is het leuk dat je een foto neemt van zijn/haar kunstwerk, eventueel met de kunstenaar erbij.

Tip:

- Wat dacht je van een kleine expositie met de foto's van de gemaakte kunstwerken in de bib, op school, in het gemeentehuis...
- Nodig iedereen op het einde van de namiddag uit om elkaars kunstwerken te bewonderen.

MEER INFO

http://www.c-paie.net/p_chemin.asp

Enkele namen van befaamde landartkunstenaars: Richard Long, Hamish Fulton, Nancy Holt, Robert Smithson, Andy Goldsworthy, Javacheff Christo, Michael Heizer, Giovanni Anselmo, Ana Mendiata, Christo en Jean Claude, James Turrell...

HOOFDSTUK 5

KNUTSELEN MET DE NATUUR

5.1. BOUW EEN (WILGEN)HUT

Kinderen zijn dol op speelhutten. Het is een ideale plaats om zich te verstoppen, om even alleen te zijn en tot rust te komen... Kinderen kunnen er met hun fantasie hun eigen wereldje creëren. Zo'n hut kan ook een gezellige verzamelplaats worden waar de grootste geheimen worden uitgewisseld.

Het leuke aan een levende wilgenhut is dat hij kan beginnen 'leven'. De takken die je in de grond steekt, gaan wortelen en krijgen in het voorjaar blad. De hut bestaat enkel uit natuurlijk materiaal en leidt een heel eigen leven, want seizoen na seizoen, blijft hij doorgroeien. Hij ziet er nooit echt hetzelfde uit. En het allerleukste: je kunt een wilgenhut met kinderen gemakkelijk zelf in elkaar steken.

PRAKTISCH

Voor het ganse gezin / de ganse groep
Met begeleiding
Vast tijdstip

De werkwijze is eenvoudig: Steek de wilgentenen in de grond in de vorm die voor de hut gewenst is, steek ze dicht genoeg bij elkaar zodat je de wilgentenen er later gemakkelijk doorheen kunt vlechten. Je kunt raampjes en deurtjes in de hut maken door ruimte open te laten of door er later raampjes in te knippen. Je kunt, als je een iglo maakt, het bovenste gedeelte ook openhouden, zodat er een soort lichtkoepeltje ontstaat. Als bodembedekking kun je houtsnippers strooien.

Zie [bijlage 12a](#) voor een gedetailleerde werkbeschrijving en schetsen van een wilgenhut.

Alternatief: Een makkelijkere tipi bouwen

Zie [bijlage 12 b](#) voor de werkbeschrijving van een tipi

5.2. MAAK EEN GRASKRUKJE

Als je een gezellig zithoekje wil creëren voor kinderen, kan dat op verschillende manieren. Ook voor de stoeltjes om op te zitten, zijn er allerlei creatieve en natuurrijke ideeën. Denk aan een lange boomstronk, verschillende rechtopstaande korte boomstronken... Of wat dacht je van een graskruk?

Vooraf voor de kinderen maar ook mogelijk voor het ganse gezin
Met begeleiding
Vast tijdstip

Zie [bijlage 12c](#) voor de werkbeschrijving van een graskruk.

5.3. KNUTSELEN MET LOSSE MATERIALEN UIT DE NATUUR

PRAKTISCH

Vooral voor de kinderen maar ook mogelijk voor het ganse gezin
Met begeleiding
Vast tijdstip

BEGELEIDING

Voor het knutselen met bosmateriaal voorzie je best begeleiding om wat uitleg te geven en controle te houden over het materiaal.

Tip: Altijd leuk als er al wat voorbeeldjes te zien zijn.

BENODIGDHEDEN

- los natuurlijk materiaal (eikel, denappel, bladeren, takken...)
- breekmes
- tandenstokers
- lijm
- klei
- stiften

AAN DE SLAG

Voor deze opdracht zijn heel veel mogelijkheden, afhankelijk van het materiaal dat je verzamelde en de fantasie en creativiteit van de deelnemers.

Bijvoorbeeld met kastanjes, eikles en walnoten kun je leuke mannetjes en dieren knutselen. Gebruik tandenstokers als pootjes en om de vruchten met elkaar te verbinden. Met wat klei kun je voetjes maken. Gebruik een blaadje of een veer als staart, een eikel als hoofd en een eikelnapje als hoofddekseel. Kastanjes maak je zachter door ze een nacht in een bak water te leggen. Daarna kun je er gemakkelijker in prikken.

Vogeltjes kun je maken met denappels. Maak het hulsje van een beukenootje met lijm vast aan het puntje van een denappel. Teken er oogjes op. Plak aan de twee zijkanen en de achterkant van de denappel enkele veertjes vast. Bind om de buik van het vogeltje een touwtje zodat je het kunt ophangen.

HOOFDSTUK 6. HAPJES MET INGREDIËNTEN UIT DE NATUUR

Kinderen vinden het leuk en spannend om te zien hoe zaadjes groeien tot plantjes en uiteindelijk mooie bloemen of lekkere groenten worden. En is het als ouder niet grappig te zien hoe je kind je probeert na te bootsen met de veel te zware spade en te grote kruiwagen? Misschien is de 'grote' hulp van je kleine pruuts niet altijd even nuttig. Je kunt hem /haar dan natuurlijk ook altijd zijn eigen lapje grond geven waarin hij/zij volledig zijn/haar eigen ding kan doen.

Natuurlijk kan er tijdens deze workshop geproefd en gesmuld worden. Maar als het je lukt wat meer hapjes te maken, is het leuk om op het einde van het buitenfeest de hapjes te gebruiken voor een receptie (zie hoofdstuk 12.2).

Voor de deelnemers aan deze workshop kun je de infofiche 'Wilde kruiden en eetbare bloemen' kopiëren ([bijlage 14](#)).

PRAKTISCH

Voor het ganse gezin
Met begeleiding
Vast tijdstip

BENODIGDHEDEN

Ingrediënten (zie recepten)

BEGELEIDING

Idealiter wordt deze workshop begeleid door iemand met kennis over kruiden en/of moestuin en iemand die graag kookt.

AAN DE SLAG

De voorgestelde hapjes zijn allemaal koude hapjes. Heb je buiten een vuur, dan zijn er natuurlijk oneindig veel meer mogelijkheden, zoals groentesoep, kruidenpannenkoeken, muntthee, aardappel in de schil... De ingrediënten die we kozen zijn te koop in de winkel, maar ook gemakkelijk zelf te kweken. Vermeld dit zeker, misschien krijgen kinderen (en volwassenen) wel zin om het thuis eens te proberen.

RECEPT 1: KRUIDENBOTER

- Ingrediënten: boter, (wilde) kruiden, look en ui, stokbrood
- Pers de look fijn. Kies enkele kruiden zoals basilicum, peterselie, ui en knoflook en snij ze fijn. Plet de boter en kruiden samen met een vork. Smeer deze heerlijke kruidenboter op een sneetje stokbrood.

RECEPT 2: KERSTOMAATJES MET BLAADJE BASILICUM EN EVENTUEEL MOZZARELLA

- Ingrediënten: mozzarella, tandenstoker, kerstomaatjes, basilicum
- Snij de mozzarella in stukjes en prik op de tandenstoker. Prik er ook een tomaatje en een blaadje basilicum op.

RECEPT 3: HAPJES MET KRUIDENKAAS

- Ingrediënten: toastjes, roomkaas, enkele verse kruiden
- Meng de roomkaas met de kruiden. Besmeer de toastjes met een laagje van deze kaas. Voor de afwerking zijn er verschillende mogelijkheden. Versier de toastjes met cressonette of eetbare bloemetjes van bijvoorbeeld basilicum, bernagie, lavendel, munt, salie, tijm... Je kunt ook enkele kruiden versnipperen en deze over de toastjes strooien.

RECEPT 4: KAASBALLETTJES MET RADIJS EN BIESLOOK

- Ingrediënten: radijsjes, zachte geitenkaas, kruiden
- Rol de geitenkaas tot balletjes. Hak de radijsjes en bieslook fijn. Rol enkele balletjes van de zachte geitenkaas door de fijngehakte radijsjes en de andere door de bieslook. Andere varianten zijn mogelijk.

RECEPT 5: VANILLEMASCARPONE MET VIOOLTJES

- Ingrediënten:
  - 1 handje eetbare bloemblaadjes (zie [bijlage 14](#): Infocfiche 'Wilde kruiden en eetbare bloemen')
  - 1 eetlepel bloemenhoning
  - 4 volle eetlepels mascarpone
  - 6 volle eetlepels vanillepudding
  - 1 theelepel citroenrasp van een verse citroen
- Roer de mascarpone, vanillepudding, honing en citroenrasp door elkaar. Schep in een klein kommetje en versier met de bloemen en/of bloemblaadjes.

HOOFDSTUK 7. WAT IS JOUW MENING?

STELLINGENSPEL VOOR VOLWASSENEN

7.1. METHODIEKEN

PRAKTISCH

Enkel voor volwassenen
Zonder begeleiding
Doorlopend

Dit stellingenspel kun je op verschillende manieren aanbrengeen. Twee suggesties:

Suggestie 1: De stellingen en de reacties worden omhoog gehangen aan een muur. De uitleg bij de stellingen zet je op fiches die ter inzage liggen op een tafel in de buurt van de muur.

Suggestie 2: De stellingen hangen verspreid op de locatie aan bijvoorbeeld struiken, bomen... De uitleg staat op de achterkant van de stellingen.

LOCATIE

Suggestie 1: muur en tafel

Suggestie 2: /

BEGELEIDING

Deze opdracht is enkel voor de volwassenen. De kinderen kunnen ondertussen iets anders doen, bv. vrij spelen, een fluitje maken of naar een voorleesverhaaltje luisteren (afhankelijk van het aanbod). Als je de stellingen op een muur ophangt, zal het wel nodig zijn om ouders uit te nodigen er iets mee te doen. Een woordje uitleg zal ook nodig zijn, tenzij je de opdracht op een affiche bij de muur hangt. Verspreid langs het parcours zullen ouders de stellingen eerder toevallig lezen en er bij stilstaan.

BENODIGDHEDEN

Post-its in twee verschillende kleuren en stiften

Suggestie 1: Stellingen op papier A3-formaat + uitleg bij de stellingen op fiches (eventueel geplastificeerd).

Suggestie 2: Stellingen op papier A3- formaat. Op achterzijde de uitleg bij de stellingen (eventueel geplastificeerd) + touw.

AAN DE SLAG

METHODIEK 1

Met de post-its (kleur 1) duiden de ouders aan met welke 3 stellingen ze het meeste eens zijn.

Met post-its (kleur 2) duiden de ouders aan met welke 3 stellingen ze het minste eens zijn.

METHODIEK 2

Je kiest als ouders een stelling waar jullie een verschillende mening over hebben. Dan ga je op zoek naar een andere persoon. Deze persoon neemt de rol aan van jury. Nu kan het debat beginnen. Elke ouder zoekt zoveel mogelijk argumenten pro en contra. De jury beslist wie de discussie won. Daarna vatten jullie met enkele kernwoorden het debat samen en noteren die op het blad van de stelling.

Na de discussie ontvangen de ouders achtergrondinfo bij de stelling. Nodig hen uit om de info te lezen en nog even na te bespreken.

7.2. STELLINGEN

Ik vind het niet prettig als de kinderen bijna dagelijks vuil thuis komen.

- Buiten kunnen kinderen het meest vrij en veel bewegen en actief spelen. Dat ze daarbij vuil worden, helpt ze fysiek, sociaal en intellectueel ontwikkelen.
- Je kunt je pas volledig geven in sport en spel, als je niet bang bent om vuil te worden.
- Er is een oorzakelijk verband tussen hygiëne en de sterke toename van bijvoorbeeld allergieën in onze samenleving.

Meer info: <http://www.buitenspeelbond.nl/main.html>
www.goegespeeld.be

Ik vind het veel te gevaarlijk om kinderen zonder toezicht buiten te laten spelen.

Enkele voorbeelden: boomhutten bouwen, timmeren met echte hamers en nagels, vlottentocht op de beek, zelf koken op een houtvuur, schaatsen en sleeën op een dichtgevroren vijver, met een groep vrienden op de fiets naar het zwembad

- 'Absolute' veiligheid is een illusie.
- Door overbescherming leren kinderen onvoldoende omgaan met risico's, je kweekt angst, het is een zichzelf versterkend proces.
- Door veel te spelen, leren kinderen hun eigen mogelijkheden en beperkingen kennen. Door te spelen leren kinderen risico's inschatten en voorzichtig te zijn.
- Natuurlijk moet gekeken worden hoe het veiliger kan bijvoorbeeld door vormen van sociale controle uit de buurt, het ondieper maken van de sloot...
- Een goede voorlichting van kinderen door hun ouders is zeer belangrijk, kinderen vinden dat ook wel interessant. Hoe kun je omgaan met brandnetelbladeren? Hoe herken je giftige planten? Hoe klim je in een boom en eruit? Wat doe je als een vreemde je aanspreekt? Hoe ga je veilig om met vuur? Steeds met z'n tweeën blijven...

Meer info: www.goegespeeld.be

Kinderen vinden tv-kijken of met de computer spelen leuker dan buiten spelen.

Uit recent Nederlands onderzoek onder ruim 600 kinderen naar de ideeën en beleving van de kinderen met betrekking tot buiten spelen blijkt dat veel kinderen buiten spelen leuk vinden, vooral als ze samen met andere kinderen kunnen buiten spelen. Ook zitten kinderen vaak voor de tv of pc, terwijl ze graag meer buiten zouden willen spelen. Als belemmering bij het spelen geven kinderen aan 'het ontbreken van kinderen van eigen leeftijd in de buurt' om mee te spelen.

Meer info:

http://www.jantjebeton.nl/actueel/persberichten/2008/onderzoek_Nipo_Jantje_Beton

Ouders kunnen er niks aan doen dat kinderen niet graag buiten spelen. Het is de schuld van de tv en de computer.

Niet enkel de tv en de computer zijn de boosdoeners. Er zijn verschillende factoren die meespelen, zoals het tekort aan speelruimte, het onveiligheidsgevoel van de ouders, minder sociale contacten en kennis van buurtkinderen...

Ouders kunnen er wel iets aan doen. Enkele tips.

- Leg regels op voor tv-kijken en computeren.
- Toon dat je buitenspelen waardeert.
- Ga samen met je kind(eren) op zoek naar een rommelig stukje tuin of een braakliggend terreintje in de buurt.
- Breng de natuur ook in en rond huis, bv. een kuip waarin kikkervisjes uitgroeien tot kikkers.
- Word niet boos om vuile knieën of kleren.
- Ga zelf naar buiten, geniet van een wandeling, een fietstocht...
- De aanwezigheid van andere kinderen werkt buiten spelen in de hand.
- Kies voor vakantiekinderopvang waarbij kinderen zelf veel keuze hebben over wat ze doen.
- Geef een verjaardagsfeestje buiten, in de (speel)bossen...

Meer info: www.klasse.be, Tips en Trucks. Tips om je kind naar buiten te krijgen.

Spelende kinderen maken teveel lawaai!

- Steeds meer berichten in de media wijzen op een probleem. 'Politie jaagt jeugd weg uit Hamse centrum' (Het Nieuwsblad – 29/11/2008) 'Storend speelplein Oppem schuift op' (Het Nieuwsblad – 10/01/2008) 'Lawaai spelende kinderen blijft overlast voor politie' (Het Nieuwsblad – 20/12/2007) 'Proces tegen crèche in Mechelen van start' (De Morgen – 04/08/2008).
- Kinderen hebben het recht om te spelen (Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, Artikel 31: Elk kind heeft het recht op rust en vrije tijd, op deelname aan spel en het culturele en artistieke leven.
- Het spelen van kinderen maakt sowieso geluid ('lawaai').
- We moeten kinderen de nodige ruimte bieden om voluit te kunnen spelen.
- Zie de voordelen ervan in: vakantiesfeertje, onrechtstreeks brengen spelende kinderen ook mensen samen...

Meer info: www.goegespeeld.be

Ouders zijn overbezorgd. Ze kunnen hun kinderen niet loslaten.

- Angst van ouders is onmogelijk te veroordelen. Het vertrekt vanuit een bezorgdheid die aangeboren en noodzakelijk is.
- Desondanks het toenemende aantal kansen voor kinderen en jongeren om zich te ontplooien, is de bewegingsvrijheid en de speelruimte van diezelfde kinderen en jongeren aanzienlijk gedaald is.
- Het is in het belang van het kind dat het ruimte krijgt om te experimenteren, om op zoek te gaan naar de grenzen van zijn of haar mogelijkheden.
- De leeransen van jonge kinderen, maar ook van jongvolwassenen, zijn rechtevenredig met de mogelijkheden die ze krijgen om te spelen en om in dat spel fouten te maken.

Maar hoeveel vrijheid kan je kind aan?

4-5 j. Met het fietsje op de stoep het blokje om fietsen is reuzespannend. Maar nooit buiten zicht of hoorbereik (van jezelf of een andere ouder). Maak duidelijke afspraken: "Tot aan de hoek, niet verder."

6-7 j. Kinderen spelen graag in de buurt van hun eigen huis: voetbal, fietsen, skaten, verstoppertje. De eigen (stads)tuin is te klein. Of ze alleen op stap kunnen, hangt af van de buurt en je kind. Buurkinderen, broertjes, zusjes vormen een goede sociale controle. Preek niet te veel over het gevaar, duidelijke afspraken maken werkt beter.

8-9 j. Kinderen gaan graag af en toe op stap naar een straat, het pleintje, de speeltuin in de buurt. Zelf boodschappen doen is een leuke overgang. Een rustige route, niet te ver weg en al eens samen met de ouders verkend, kan. Ook hier is belangrijk dat er andere kinderen bij zijn.

10-12 j. Kinderen willen verder de buurt in: fiets-, cross- en braakliggende velden zijn leuk en natuurlijk ook het voetbalveldje. Hoe verder je kind van huis gaat, hoe belangrijker de afspraken: waar ga je naartoe, met wie en wanneer ben je terug, ga nooit met iemand mee...

Meer info: <http://www.klasse.be/ouders/11901/Hoeveel-vrijheid-kan-je-kind-aan>

Kinderen spelen anders dan wij vroeger.

- Kinderen spelen minder de 'creatieve' spelvormen.
Bv. je verkleeden, de brandweerman nabootsen, in de zandbak spelen, ontdekken van je eigen bewegingen en van de omgeving door bijvoorbeeld over sloten te springen.
- Kinderen spelen meer regelspelletjes
Bv. Dikke Bertha, voetbal, touwtje springen... duiken dan weer vaker op dan 25 jaar geleden.
- Spelen kan nu ook veel individueler. Elk kind heeft wel een trampoline, schommel of fiets. Vroeger was je echt op anderen aangewezen om te kunnen spelen.

Meer info: <http://www.klasse.be/ouders/11900/Buitenspelen-recht-op-vuile-knieen>

Kinderen spelen/komen minder buiten dan wij vroeger.

In 2008 speelden nog maar half zoveel kinderen buiten dan in 1983. Door de bezorgdheid van de ouders spelen kinderen meer 'georganiseerd' dan vroeger, onder 'toezicht' spelen op sportkampen, speelpleinen of bij de jeugdbeweging. Uit onderzoek blijkt ook dat kinderen steeds minder tijd zonder ouderlijk toezicht doorbrengen: de afgelopen 20 jaar is die tijd met 90% afgenomen. Uit onderzoek blijkt echter dat kinderen achter de pc méér kans hebben om een vieze meeneer tegen het lijf te lopen dan op straat. Bovendien vallen er meer slachtoffertjes in de auto dan op het speelplein. Je bent dus geen onverantwoorde ouder als je kind zonder toezicht op straat speelt. Al moet je rekening houden met de leeftijd van je kind en horen er bij dat buitenspelen ook afspraken.

Meer info: www.goegespeeld.be

Kinderen moeten kunnen buiten spelen.

- Buiten spelen betekent bewegen: hinkelen, touwtje springen, klauteren, voetballen, fietsen... Daardoor ontwikkelt een kind zich lichamelijk vlotter, werken zijn hersendelen vlot samen en zal het kind ook beter lezen, schrijven...
- Buiten spelen leert je ruimte, diepte, afstand en snelheid beter in te schatten.
- Kinderen raken buiten hun energie kwijt. Je kind mag roepen, rennen en springen tot het niet meer kan. Sommigen prijzen het daarom ook aan als een middel tegen zwaarlijvigheid.
- Door buiten te spelen leren kinderen hoe de wereld rondom hen in elkaar zit. Groeien wortelen echt onder de grond? Hoe lang zou het duren vooraleer glas vergaat?
- De tijd achter de tv en de pc gaat ten koste van het spel dat een kind zelf kan verzinnen. Fantasie en creativiteit zijn belangrijke bouwstenen voor probleemoplossend denken.
- Buiten ontmoet je andere kinderen. Door samen te spelen ontwikkelt een kind ook zijn sociale vaardigheden, oefent zo zijn taal, leert omgaan met winst en verlies, met rolverdelingen en bouwt een gezonde dosis assertiviteit op. Dat alles vergroot de kans om gemakkelijk aansluiting bij anderen te vinden.
- Buitenlucht zorgt er voor dat je kind beter slaapt!
- Tv-kijken, huiswerk maken: je kind moet daarvoor zijn aandacht richten. Dat is voor buiten spelen vaak niet nodig. Daarom vermindert buiten spelen stress.
- Kinderen ontdekken buiten makkelijker de mogelijkheden van hun eigen lichaam. Dat geeft zelfvertrouwen, motiveert en stimuleert een kind om weer nieuwe dingen te ontdekken. Als een kind zich zelfzeker voelt, zal hij ook makkelijker met andere kinderen spelen.
- Je kind leert buiten gaandeweg zelf zijn spel te organiseren: het is niet mama die een vriendje belt en een spelletje voetbal voorstelt. Buiten, en zonder het waakzaam oog van ouders, halen ze hun organisatorische capaciteiten en zin voor initiatief boven.

Meer info: <http://www.klasse.be/ouders/11904/11-Voordelen-van-buitenspelen>

HOOFDSTUK 8. FILMHOEK: AVONTUURLIJK EN NATUURLIJK GROEN IN BEELD

Hieronder vind je een lijst met informatieve filmpjes. Het is de bedoeling om er een of meer tijdens 'Natuurfeest' doorlopend te projecteren. Deze filmpjes zijn louter informatief en kunnen discussie en gesprekken uitlokken.

PRAKTISCH

Enkel voor volwassenen
Zonder begeleiding
Doorlopend

BENODIGDHEDEN

- Beamer
- Projectiescherm of witte muur
- Laptop

LOCATIE

- Binnenruimte die verduisterd kan worden.
- Zoek een ruimte waar passage is van de deelnemers. Of lok de deelnemers naar de projectieruimte door op dezelfde plaats, bv. bonnetjes, drank... aan te bieden.

AAN DE SLAG

Hieronder vind je een lijst van korte informatieve filmpjes die gemakkelijk van het internet te halen zijn. De filmpjes geven een beeld van wat wordt bedoeld met natuurrijk en avontuurlijk groen en het belang ervan.

<http://www.youtube.com/watch?v=wV3tgX-3OvE>

Uitleg over de speeldernis (Rotterdam) met kinderen, ouders en experts aan het woord (7:45)

<http://www.youtube.com/watch?v=PqrEPmqzUO4>

Workshop van de Kleine Aarde- maquette (5:16)

<http://www.youtube.com/watch?v=YH7a3B7zVys>

Zoektocht naar een beschermd soort: het scharrelkind (1:57)

<http://www.youtube.com/watch?v=5FV1P6YL6g8&feature=channel>

Virtuele natuurbeleving (1:04)

<http://www.steunpuntjeugd.be/ouders/zijn-ouders-overbezorgd>

Diverse korte interviews met vragen aan kinderen en vragen aan ouders. Ze kregen allemaal een paar vragen over de (over)bezorgdheid van ouders onder de neus.

(JAVI en Gezinsbond)

HOOFDSTUK 9.

MINI-QUIZ VOOR VOLWASSENEN

Aan deze mini-quiz kunnen alle volwassenen vrij deelnemen. Leg de quizvragen ter beschikking op een zichtbare plaats of deel uit bij het binnenkomen. Denk ook aan een antwoordenbox waarin deelnemers de ingevulde antwoordformulieren kunnen deponeren. Voorzie je een prijzenpot, etaleer 'm dan. Het motiveert mensen om mee te doen.

PRAKTISCH

Enkel voor volwassenen, individueel
Zonder begeleiding
Doorlopend

BENODIGDHEDEN

- Voldoende fiches met vragen
- Voldoende antwoordformulieren (zie [bijlage 11](#) 'Quiz antwoordformulieren')
- Antwoordenbox
- Prijzenpot (zaadjes, bloempotjes, tuingerief, boompje, tuinboeken...)

QUIZVRAGEN

Een Amerikaans onderzoek bracht in kaart hoe ver vier generaties achtjarigen er in hun eentje op uit mochten trekken.

- De zoon van Georges Thomas mocht in 1950 anderhalve kilometer wandelen naar het bos.
- De kleindochter van Georges Thomas (nu 36) stapte in 1979 op haar eentje 800 meter naar het zwembad.
- De achterkleinzoon van Georges Thomas mag vandaag niet verder lopen dan het einde van de straat waarin hij woont: nog geen 300 meter.

Vraag 1: Hoeveel km wandelde Georges Thomas in 1926, toen 8 jaar oud, naar zijn favoriete vismeertje?

- A. 10 km
- B. 5 km
- C. 3 km

Vraag 2: In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind staat dat kinderen het recht hebben om te spelen. Artikel 31: 'Elk kind heeft het recht op rust en vrije tijd, op deelname aan spel en het culturele en artistieke leven.'

Waar / Niet waar

Vraag 3: Een Vlaamse gemeente ontwierp een nieuw verkeersbord dat aangeeft dat spelende kinderen sowieso geen overlast kunnen veroorzaken.

Waar / Niet waar

Vraag 4: In Assebroek werd onlangs een boomhut voor de kinderen afgebroken omdat er inkijk mogelijk was bij de achterburen na beslissing van de vrederechter.

Waar / Niet waar

Vraag 5: In het bos mag je overal spelen?

Waar / Niet waar

Vraag 6: Hoe kan een vlinder proeven?

- A. Met zijn tong
- B. Met zijn poten
- C. Niet

Vraag 7: Wat is een knuppelpad?

- A. Een pad waar je alleen mag lopen met knuppels.
- B. Een verhoogd pad uit hout.
- C. Een paddensoort die een knuppelvormige tong heeft.

Vraag 8: Mag je (delen van) planten plukken in een bos of een natuurgebied?

- A. Ja
- B. Neen

Vraag 9: Welke plant is niet giftig?

- A. Vingerhoedskruid
- B. Lijsterbes
- C. Wolfsmelk
- D. Brandnetel

Vraag 10: Tot hoe laat mag daglawaai worden gemaakt?

- A. Onbepakt
- B. Tot 22 uur
- C. Tot 24 uur

ANTWOORDEN

Vraag 1	10 km
Vraag 2	Waar
Vraag 3	Waar, de gemeente Rotselaar deed dit. Het verkeersbord is een hart waarin spelende kinderen - figuurtjes van kunstenaar Geert Nys - staan afgebeeld.
Vraag 4	Waar
Vraag 5	<p>Niet waar. Spelen in het bos kan enkel in afgebakende speelzones.</p> <p>Alle bossen en natuurreservaten zijn vrij toegankelijk voor voetgangers, maar alleen op de daarvoor aangelegde wegen, tenzij de toegang uitdrukkelijk verboden wordt. Dit is het algemene principe.</p> <p>Zonder toestemming te hoeven vragen, kun je bosspelen organiseren in speelzones. Een speelzone is een deel van het bos (of soms een volledig bos) dat permanent of gedurende een bepaalde periode toegankelijk is voor min-18-jarigen en hun begeleiders. Speelzones worden in het bos aangeduid met een speelzonebord. Verder zijn er in sommige bossen en natuurreservaten ook andere 'vrij toegankelijke zones' zoals picknickplekken of zonneweides, bivakzones waar je tijdelijk met maximaal 10 personen mag overnachten, struinnatuur en begrazingszones, ...</p> <p>De speelzones in Vlaanderen werden in kaart gebracht. Ze zijn digitaal te vinden op de website http://www.natuurenbosspel.be.</p> <p>Voor bosspelen buiten speelzones heb je toestemming nodig van de eigenaar. Is de eigenaar het Agentschap voor Natuur en Bos dan spreekt men niet van toestemming maar van een 'machtiging' die je minstens 14 dagen op voorhand moet aanvragen (adressen zie hoger).</p>
Vraag 6	B
Vraag 7	B
Vraag 8	Neen, het is verboden planten (of delen ervan), dieren, eieren, nesten en schuilplaatsen te storen, te verplaatsen, te verwijderen of te vernietigen.
Vraag 9	D
Vraag 10	B

BRONNEN

Artikel Vitaya op www.goegespeeld.be
www.goegespeeld.be
www.jeugdparticipatie.be
<http://www.go4nature.be/kamp4nature/Spelletjesplein#Quizvragen>

HOOFDSTUK 10. VOORLEESHOEKJE

Voorlezen is niet alleen gezellig, het is ook goed en belangrijk. Dankzij voorlezen ontwikkelen kinderen hun fantasie en hun taalgevoel, ze leren allerlei nieuwe dingen over de wereld rondom hen...

Over het thema natuur bestaat een groot aanbod aan leuke boeken. De non-fictieboeken geven een mooie aanzet om die natuur te onderzoeken of te beleven. De fictieboeken prikkelen de fantasie en interesse voor de natuur van de kinderen.

In [bijlage 15](#) vind je de Infofiche 'Boekensuggesties voor kinderen – Thema: Natuur en tuin'. Als je enkele exemplaren voorziet, kunnen de deelnemers de fiche mee naar huis nemen.

PRAKTISCH

Enkel voor kinderen (maximum 15 personen)
Met begeleiding
Vast tijdstip

LOCATIE

Zoek een rustig plek, eventueel wat verscholen achter struiken of onder een boom.

BEGELEIDING

Een begeleider leest de verhaaltjes voor. Iedereen kan voorlezen, maar voor een voorlezer met veel ervaring, kun je eens informeren in de bibliotheek. Veel bibliotheken organiseren voorleesmomenten. Je kunt het ook eens vragen aan juffen/meesters van de kleuter- en lagere school.

Ook vele mama's en papa's hebben ervaring met voorlezen, nl. voor hun eigen kinderen.

BENODIGDHEDEN

- Voorleesboeken (inspiratie vind je in [bijlage 15](#)).
- Zitjes: graskrukken (zie hoofdstuk 5.2.), stobalen, kussentjes, boomstronken...
- Infofiches (kopieer bijlage 15 volgens het aantal deelnemers).

AAN DE SLAG

Organiseer op verschillende vaste tijdstippen voorleesmomenten. Laat de kinderen in het gras of op natuurlijke zitjes in een kring zitten en lees een verhaaltje voor.

Tip: Voorleestips: <http://www.linc-vzw.be>

HOOFDSTUK 11. NOG MEER SUGGESTIES

11.1. PLANTENRUILBEURS (NAJAAR/VOORJAAR)

Nodig iedereen op voorhand uit plantjes uit de eigen tuin mee te brengen. Voorzie een vast tijdstip tijdens 'Natuurfeest' waarop geruild worden.

ENKELE TIPS

- Voorzie voldoende ruimte om plantjes uit te stallen.
- Vraag de mensen de namen van hun plantjes te vermelden bij het uitstallen. Vraag hen tevens het soort planten te vermelden bijvoorbeeld waterplanten, planten voor vochtige tot natte plaatsen, planten voor droge plaatsen, planten voor beschaduwde plaatsen.
- Werk je met inschrijvingen dan heb je een idee van het aantal standjes dat je moet voorzien.
- Laat deelnemers eerst rond kijken en onderhandelen bij elkaar zonder dat er geruild wordt.
- Twee mensen per standje is geen overbodige luxe. Zo kan de ene gaan ruilen terwijl er toch nog iemand de stand bemand.
- Laat de plantenruilbeurs op een vast tijdstip doorgaan, gedurende ongeveer 1 uur. Op die manier kunnen de standhouders ook nog deelnemen aan de andere activiteiten.
- Na het ruilen kunnen de plantjes eventueel ook nog verkocht worden aan geïnteresseerden die zelf geen plantgoed meebrachten. Zo gaan mensen met zo weinig plantmateriaal terug naar huis.

12.2. SNOEIDEMO (NAJAAR/VOORJAAR)

De manier van snoeien bepaalt mee of een boom geschikt is om in te klimmen. Vraag eens na bij de groendienst en/of milieudienst van de gemeente of zij dit willen doen. Vraag hen bijvoorbeeld een demo over snoeien van klimbomen.

DE VORM VAN EEN KLIMBOOM?

Het is van belang dat er veel mogelijkheden zijn voor kinderen om laag bij de grond te oefenen. Dus een struikvorm of een half-hoogstamvorm, in ieder geval bomen met een lage takaanzet. Bomen die uit zaad in een open gebied opgroeien krijgen deze vorm van nature. Boomkwekers spreken van een veervorm en die is bijvoorbeeld bij de haagbeuk goed leverbaar. Haagbeuken leveren ook goede, stevige klimbomen.

In onderstaande lijst geven we enkele namen van inheemse struiken en bomen. We kiezen voor inheems uit ecologische overwegingen. Andere soorten kunnen zeker ook goede klimbomen vormen.

LIJST INHEEMSE STRUIKEN EN BOMEN DIE GESCHIKT ZIJN ALS KLIMBOOM

- Spaanse aak (*Acer campestre*) kan goed tegen intensief klimmen en schaduw, zeer taai hout. Tip: de vruchten kunnen als 'neusklemmetje' gebruikt worden.
- Hazelaar (*Corylus avellana*), vooral oudere exemplaren. Ook voor schommelen en wippen.
- Haagbeuk (*Carpinus betulus*) kan in doorgesloten haag een indrukwekkende klimboom worden. Tip: De propellervruchten zijn ook geschikt om pijl en boog van te maken.
- Weichselboom (*Prunus mahaleb*) kan onder druk van klimmende kinderen opgroeien tot een beeldbepalende boom in de stad.
- Vogelkers (*Prunus padus*): zie Weichselboom.
- Wilg (*Salix*) is makkelijk te knotten en heeft een groot regeneratievermogen. Verschillende geschikte soorten, zowel struik- als boomvormers..
- Gewone vlier (*Sambucus nigra*): zie hazelaar.
- Zomereik (*Quercus robur*) heeft veel prachtige kromme takken. Groot regeneratievermogen. Kan uitgroeien tot oertype klimboom.
- Iep (*Ulmus*): vanwege de taaiheid van het hout. Ook geschikt als hakhout.
- Es (*Fraxinus excelsior*) : zie iep.
- Mispel (*Mespilus germanica*) vormt van nature een mooie vruchtboomvorm.
- Grove den (*Pinus sylvestris*) is als vrijstaande boom een prototype van een klimboom.

Bron: http://www.degroenestad.nl/cgi-bin/neosense.exe/Klimboom_T&L.pdf

TIPS OM HET KLIMMEN TE VERGEMAKKELIJKEN

Geef kinderen en/of ouders enkele tips om het klimmen te vergemakkelijken:

- Een boom leeft, beschouw hem als je vriend en behandel hem met zachtheid.
- Hou je altijd op drie punten vast: 2 handen, 1 voet of 2 voeten, 1 hand.
- Steun bij voorkeur op 3 verschillende takken.
- Vermijd dode takken. Een dode tak heeft vaak geen schors en geen bladeren; vaak zitten er schimmels of paddenstoelen op.
- Toch een dode tak? Voel dan of hij je kan houden. Sta er altijd heel dicht bij de stam op, daar is hij nog het stevigst.
- Ga nooit hoger dan je durft. Het is geen wedstrijd en je moet nog terug! Naar boven is makkelijker dan naar beneden! Kijk regelmatig naar beneden om te zien hoe hoog je zit en hoe je je daarbij voelt. Word je toch ineens bang, ga dan rustig zitten en haal diep adem met je buik. Daar word je rustig van. Als je niet weet hoe je naar beneden moet komen, roep dan om hulp.
- Klim met je gezicht/buik naar de stam toe. Ook bij het afdalen.
- Als het geregend heeft, is de schors en het mos erg glad. Niet klimmen!
- Je mag bij elkaar op bezoek gaan of samen in een boom klimmen. Let dan wel op dat je niet op iemands vingers gaat staan!
- Soms bepaalt de begeleider/ouder tot welke tak je mag klimmen. Houd je daaraan.

12.3. KLIMINITIATIE

Heb je een leuke klimboom in de tuin of ken je iemand die knopen / sjorringen kan maken? Laat de kinderen in de bomen of aan touwen klimmen. Avontuur in de natuur toegepast!

Informatie van de belangrijkste knopen en sjorringen vind je op: <http://permeke.scoutnet.be/knopen.php>

HOOFDSTUK 12. SLOTMOMENT

12.1. BRIEFKAARTENACTIE: OPROEP VOOR MEER SPEELNATUUR IN DE GEMEENTE

Wat jouw gemeente reeds doet, kun je best zelf eens navragen of evalueren. Je gemeente heeft een belangrijke taak in het creëren en behouden van groene speelruimte.

Enkele vragen die je je daarbij kunt stellen:

- Zijn er speelbossen, open groene ruimtes, ontmoetingsruimtes...?
- Ondersteunt de gemeente initiatieven zoals de buitenspeeldag, speelstraat...?
- Zijn er groene plekken waar jongeren vrij kunnen rondhangen?
- Zijn er avontuurlijk en natuurlijk ingerichte speeltuinen?
- Zijn de plekken gemakkelijk en veilig bereikbaar voor de kinderen?
- Zijn er braakliggende, wilde stukken groen waar gespeeld kan worden?
- Worden kinderen en jongeren betrokken bij de inrichting?

PRAKTISCH

Ganse groep
Met begeleiding
Vast tijdstip (op het einde)

BENODIGDHEDEN

- Briefkaarten met verschillende foto's van speelnatuur ([bijlage 6a](#) en [6b](#): Voorbeeldbriefkaarten). Kleurpotloden en stiften
- Brievenbus (kartonnen doos)

AAN DE SLAG

STAP 1

De deelnemers kiezen de briefkaart die hen het meeste aanspreekt, of een blanco briefkaart waarop kinderen of volwassenen zelf een tekening kunnen maken over de speelnatuurdromen die ze hebben voor hun gemeente...

Op de achterzijde van de briefkaart schrijven de deelnemers het adres van het gemeentebestuur + een persoonlijke boodschap voor de gemeente.

Hieronder enkele fictieve voorbeelden. Uiteraard is elke gemeente anders en zijn er andere knelpunten en behoeften.

“Wij zijn jongens en hebben het graag wild. Geef ons wat meer wilde plekjes.”

“We willen onze kinderen graag veilig (en alleen) naar de speeltuin sturen. Door het nabijgelegen drukke kruispunt is dat onmogelijk.”

“Het terrein van het jeugdbewegingslokaal is nogal kaal. Kunnen jullie dat terrein niet wat avontuurlijker en natuurrijker maken?”

“Wij willen meer groene speelruimte”

STAP 2

De deelnemers deponeren hun briefkaarten in een brievenbus (kartonnen doos) op de natuurfestdag. Een persoon kan de briefkaarten dan bundelen en (persoonlijk) aan de burgemeester bezorgen.

Tips:

Je actie krijgt natuurlijk nog meer uitstraling als je de briefkaarten officieel overhandigd door bijvoorbeeld in stoet naar het gemeentehuis te trekken, de burgemeester/schep en jeugdconsulent/duurzaamheidscoördinator... uit te nodigen op 'Natuurfest'...

Nodig de lokale pers uit en zorg voor een persbericht en persverslag. De kans dat je actie resultaat oplevert, vergroot.

12.2. SLOTWOORD EN RECEPTIE

Bedank de aanwezigen voor hun deelname en nodig iedereen uit om een souvenir mee naar huis te nemen (suggesties zie 12.3). Vraag de deelnemers om hun maquettes of andere knutselwerkjes niet te vergeten.

De hapjes die werden gemaakt tijdens de workshop 'Hapjes met ingrediënten uit de natuur' (hoofdstuk 6) kunnen nu (eindelijk) worden verorberd.

12.3. SOUVENIRSUGGESTIES

- De deelnemers kunnen bij de verschillende workshops informatiefiches sprokkelen en meenemen naar huis. Kopieer de infoches (zie hoofdstuk 14.3) in voldoende exemplaren.
  - Infofiche 'Ideeën voor speelnatuur in je eigen tuin'
  - Infofiche 'Wilde kruiden en eetbare bloemen'
  - Infofiche 'Boekensuggesties voor kinderen – thema: natuurbeleving en tuin'
- Geef de deelnemers een zakje zaad van een bloemenmengsel mee om thuis een stukje bloemenweide te zaaien.
- ...

HOOFDSTUK 13. PRAKTIJKVOORBEELDEN

Op volgende websites vind je een aantal aanstekelijke voorbeelden van speelnatuur.

<http://www.steunpuntjeugd.be/bos-en-natuur/praktijkvoorbeelden>

<http://speelgroen.lne.be> (net opgestarte projecten op terreinen van jeugdverenigingen)

http://www.frisinhetlandschap.be/FIHL_6_vrijspel.html

Hieronder vind je nog enkele locaties per provincie, die elk op hun wijze invulling gegeven hebben aan het idee van speelgroen.

13.1. PROVINCIE ANTWERPEN

Naam	Ligging	Omschrijving	Eigenaar/ beheerder	Contact/info
De Averegeten	Boonmarkt 12 2220 Heist-op-den-Berg	Speelnatuur elementen in uitbouw. Een van de werknemers van het provinciaal domein, Frederik Nijman is in bijberoep ook expert in het bouwen van levende wilgenconstructies.	Provinciaal groendomein	Ilse Stoffels, educatief verantwoordelijke 015/24 89 47 info@averegeten.provant.be
Pime - tuin	Mechelsesteenweg 365 2500 Lier	Natuurrijke educatieve tuin. Grote meerwaarde van de locatie is dat er deskundige begeleiding mogelijk is, ook m.b.t. speelgroen.	Provinciaal initiatief	Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie 015/31 95 11 info@pime.provant.be http://www.provant.be/leefomgeving/milieu/educatie/pime
Het Moldersbok	Moldersdijk, 2400 Mol	Restgrond die omgevormd wordt tot natuur- en fantasierijk speelpark rond het thema van de hobbits.	Gemeente Mol	Gemeentelijke Milieudienst 014/33 07 36 http://gemeentemol.be milieudienst@gemeentemol.be
Neerbroek	Wijk Neerbroek, 2070 Zwijndrecht	Speelnatuur in uitbouw	Gemeente Zwijndrecht	Gemeente Zwijndrecht Maria Herman 03/250 48 70 info@zwijndrecht.be

13.2. LIMBURG

Naam	Ligging	Omschrijving	Eigenaar/ beheerder	Contact/info
Blote voetenpad	Oosterzonneplein 1 3690 Zutendaal	Zintuigen prikkelende route van bijna 2 km in de Lieteberg, tegen (kleine) betaling.	Bezoekerscentrum Lieteberg, toegang tot het Nationaal park Hoge Kempen	089/62 94 53 info@lieteberg.be http://www.lieteberg.be/blotevoetenpad
Speelboszone Meeuwen-Gruitrode	Kerkhofstraat te 3670 Meeuwen-Gruitrode	Deel van een privaatbosgebied dat ingericht is als speelzone in samenwerking met de bosgroep Noordoost Limburg.	Henri Knevels (Privaat bouseigenaar) + Bosgroep Noordoost Limburg	Bosgroep NO Limburg Coördinator An Pierson 011/23 83 24 apierson@limburg.be bosgroepnoordoost@limburg.be
Schools speelgroen de Beverburcht	Burg. Philipslaan 15 3680 Maaseik	Speelgroen in schoolcontext	Vrije kleuterschool	089/56 7606 Tuinjuf Gertie gertiebergmans@hotmail.com
Natuurreservaat Oudsberg	Wandelparking langs weg naar Opoeteren 3660 Opglabbeek	Gevarieerd natuurreservaat met hoogste landduin, bossen, heide en aangeduide speelzones.	Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)	Gemeente Opglabbeek 089/81 09 10 vrijetijd@opglabbeek.be of ANB: Ellie Bogaerts 0473/94 79 02 elly.bogaerts@lne.vlaanderen.be
Speelhof Sint-Truiden	Domein 't Speelhof Speelhoflaan 5 3800 Sint-Truiden	Combinatie van park en (speel)natuur rondde hoevegebouwen van een kasteel.	Privaat domein met horecazaak.	Bruno Breesch 011/67 38 02 info@speelhof.be
Belevingsboomgaard Borgloon	Romeinse Kassei 3840 Borgloon	Oude hoogstamboomgaard vol weetjes, spel- en belevingsprikkelers. Kan gecombineerd worden met een mooie wandellus 'Greenspot Borgloon' die vertrekt in het centrum van Borgloon en die langs de belevingsboomgaard gaat.	Stad Borgloon	Regionaal landschap Haspengouw 011/31 38 98 info@rlh.be

13.3. PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

Naam	Ligging	Omschrijving	Eigenaar/ beheerder	Contact/info
Het Wannenlappersbos Zingem	Dijkstraat, Zingem (vlakbij de dorpskern)	Nieuw aangelegd bos met open ruimte, schuilhut, sneukelpad met allerlei fruitstruiken, speelheuvel, avontuurlijke route, amfitheater en aanplantingen; gaat pas open als het bosplantsoen wat groter is. Te combineren met natuurleerpad van 8,7 km langsheen de diverse ankerplaatsen in de gemeente.	Gemeente Zingem	Wim Vanhuele 09/389 01 20 milieudienst@zingem.be
Terrein Chiro Lembeke - Kaprijke	Nieuwstraat 9a Lembeke	Heringericht en bijgeplant met diverse boompjes (voorjaar 2007) op zgn 'restgrond', nl vroegere spoorwegbedding/-berm. In 2008 kwamen er in overleg met het regionaal landschap leuke extra's: loofhutten, houtrillen, gevlochten takkenwanden	Gemeente huurt terreinen van NMBS	chirolembeke@hotmail.com www.komkommerin.be Region. landschap Meetjesland 050/70 00 42 - info@rlm.be
Prettige wildernis of St.-Baafskouterpark	St-Amansberg-Gent toegangen o.a. via Kriekerijstraat, Wijnakker, St-Baafskouterstraat	Toonvoorbeeld van leuke speelgroentoeppassing in een parkomgeving, ook participatief gedragen door de buurt.	Stad Gent, Groendienst	www.frisintlandschap.be Groendienst Gent groendienst@gent.be Jeugddienst Gent jeugddienst@gent.be
Groene Vallei	Tussen Nieuwe Wandeling en Leie 9000 Gent	Voorbeeld van een gevarieerd park en zeer geslaagd participatietraject. Samen met de werkgroep 'Groene Vallei Groen' werden groene eilanden en een reuzegrote hondenmand gebouwd, is er een jaarlijks Groenevalleifeest...	Stad Gent, Groendienst	Groendienst Gent groendienst@gent.be Jeugddienst Gent jeugddienst@gent.be Dienst kunsten Gent dienst.kunsten@gent.be
De Krekel	Krekelberg 1 9040 St-Amansberg	Speelgroen op schoolterrein (in uitvoering) n.a.v. diverse projecten: WWF subsidies, MOS-subsidies en 'Droom je school' (een wedstrijd van het tijdschrift Klasse).	Vrije Basisschool	Karen De Maesschalck 09/228 58 71 vbs.dekrekel@sjc-gent.be katrien.devuyst@gent.be http://www.vbsdekrekel.be/pages/droom-je-school.php sabine.vanlancker@gent.be
School EDUGO Sint-Bernadette	St-Bernadettestraat 249 9000 Gent	Speelgroenproject in uitvoering, n.a.v. project 'Groene Koeren' van de Milieudienst Gent	Stad Gent Milieudienst	09/251 48 79 - Jan De Vrieze jan.devrieze@edugo.be sabine.vanlancker@gent.be katrien.devuyst@gent.be

13.4. PROVINCIE VLAAMS-BRABANT

Naam	Ligging	Omschrijving	Eigenaar/ beheerder	Contact/info
De Tinteltuin	Mérodestraat 14 3300 Tienen	Nieuw opgestarte Freinetschool die haar terrein zoveel mogelijk tracht te betrekken in haar onderwijsproject.	Freinetschool Goetshoven	secretariaat@tinteltuin.be D016/76 63 73
Bosbeleefpad 'Hannenbos'	Lotsesteenweg 103 1653 Beersel	Bosgebied van 15 ha, met afgescheiden speelzones + beleefpad	Provincie Vlaams-Brabant	02/380 47 13 hanenbos@vlaamsbrant.be
Speelzone Everzwijnbad (in de buurt van jeugdverblijf 'De Kluis')	Meerdaalwoud	Pionier van de ingerichte speelzones in bossen en nog steeds een van de paradepaardjes. Langs een wandelparcours staan klimpalen, een heuse 'rivier' die je via stapstenen of een slinger-touw kan oversteken, een boomstamdraak alias evenwichtsbalk + quiz-opdrachtjes via infopanelen.	ANB	Boswachter Hugo Nackaerts 0479/67 94 02
Speelbos provinciedomein 'Het Vinne' Zoutleeuw	Ossenwegstraat 70 3440 Zoutleeuw	Speelbos en speeltuin waar de vier natuurelementen water, vuur, lucht en aarde een thema vormen met in elk van deze elementen aangepaste speelvormen.	Provincie Vlaams-Brabant	011/78 18 19 provinciedomein.zoutleeuw@vlaamsbrabant.be

13.5. PROVINCIE WEST-VLAANDEREN

Naam	Ligging	Omschrijving	Eigenaar/ beheerder	Contact/info
Wijkspeelpleintje Hoewewijk	Hoewewijk Ingelmunster	Toonvoorbeeld van hoe je wijkparkjes en pleintjes uit de jaren '70 en '80 met meer speelgroen kunt inrichten.	Groendienst Ingelmunster	Francis Fraeyman 051/33 74 35 francis.fraeyman@ingelmunster.be
Kindvriendelijke tuin	Kalissestraat 16 8958 Loker	Typevoorbeeld van wat een kindvriendelijke tuin is. In het verleden werden hier al rondleidingen gegeven.	Privaattuin	Renate Bruggeman en Pierre Hubau 057/44 63 98
Stadspark Poperinge	Poperinge	Door 'Kind en Samenleving' wel eens als voorbeeld naar voor geschoven. Bundeling van mogelijkheden voor een kindvriendelijke tuin: reliëfverschillen, stapstenen, waterpartijtjes, knuppelpaden, vluchthoekjes...	Stad Poperinge	057/34 62 95 wally.dequidt@poperinge.be www.poperinge.be
Blotevoetenpad in de Galgebossen	Vlamertinge	Het blotevoetenpad laat je blote voeten proeven van 150 m pad met 13 verschillende soorten bodems: natte modder, een bed van dennennaalden, keien, houten blokken,...	Vlaamse Overheid, Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)	http://www.natuurenbos.be/nl-BE/Domeinen/West-Vlaande-

Provinciaal bezoekerscentrum 'De Palingbeek'	Vaartstraat 7 8902 Ieper-Zillebeke	De tuin en zijn omgeving bevatten een aantal interessante elementen: wilgentunnel, houtstapels, vlechtwerk, blotevoetenpad, sneukelhaag...	Provinciebestuur West-Vlaanderen	ren/Galgebossen.aspx#leesmeer Kristien Kino 057/23 08 41 Kristin.kino@west-vlaanderen.be
Speelbos en Chiro terrein Staden	Hospitaalstraat 14 8840 Staden	Speelbos van 2,6 ha dat 10 jaar geleden werd aangelegd, goed om een idee te krijgen hoeveel tijd er nodig is om een speelbos te laten ontwikkelen.	OCMW is eigenaar, gemeente beheerder en lokale vzw Chiro gebruiker	Samuel Vandeputte 0479/499 893 www.chirostaden.be
De speelse jeugdsite	St.Rijkersstraat 8 8690 Alveringem	Avontuurlijk en natuurlijk speelterrein	Gemeente Alveringem	Isabelle Sissau 058/28 88 81 info@alveringem.be

